

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Кафедра теорії і методики початкової освіти

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА на тему:

**«Формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на
уроках дизайну і технологій»**

Виконала:

Суховєєва Крістіна Юрївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

013 Початкова освіта

(спеціальність)

Науковий керівник:

ДОЦЕНТ

(вчений ступінь, вчене звання, посада)

Вишник Ольга Олександрівна

(ініціали, прізвище)

Допущено до захисту

"__" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____

(підпис) _____ (ініціали, прізвище)

Дата захисту: «__» _____
20__ р.

Національна оцінка _____

Кількість балів: _____

Оцінка ECTS _____

Підписи членів комісії:

_____
_____
_____

Глухів 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ДИЗАЙНУ І ТЕХНОЛОГІЙ	7
1.1. Формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти в умовах НУШ: погляд з позиції сучасної педагогічної науки.....	7
1.2. Мета та завдання технологічної освітньої галузі в початкових класах.....	11
1.3. Особливості формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».....	16
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ І	20
РОЗДІЛ ІІ. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ДИЗАЙНУ І ТЕХНОЛОГІЙ	21
2.1. Діагностика рівнів сформованості екологічної грамотності здобувачів початкової освіти.....	21
2.2. Розробка та експериментальне впровадження методики формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках дизайну і технологій.....	31
2.3. Узагальнення результатів дослідження.....	34
2.4. Методичні рекомендації вчителям початкових класів щодо формування екологічної грамотності здобувачів освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».....	38
ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ ІІ	41
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ.....	55

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена низкою кардинальних змін у вітчизняній системі освіти, зокрема, реформуванням, модернізацією та цифровізацією системи освіти.

У законодавчій та нормативно-правовій базі сучасності, яку становлять Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Закони України «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020), Державний стандарт початкової освіти (2018) та інші значна увага приділяється формуванню ключових компетентностей молодших школярів, що зумовлено певною мірою переходом початкової школи на навчання за Концепцією «Нова українська школа» (2016).

Так, в Концепції Нової української школи наголошується на необхідності формування екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти як однієї із ключових компетентностей, що передбачає вміння розумно та раціонально використовувати природні ресурси в рамках сталого розвитку, усвідомлення ролі навколишнього середовища для життя і здоров'я людини [26, с. 12]. Вагомий потенціал для формування означеної компетентності здобувачів початкової освіти мають уроки інтегрованого курсу «Дизайн і технології».

Проблема формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти відображена в науковому доробку таких вчених, а саме: І. Андрусенко [1], Н. Бібік [2], А. Войтович [9], Н. Гаврик [10], А. Герасимчук [11], О. Кривонос [27], В. Лакєєва [28], А. Мамотенко [29], В. Первушина [35], О. Ратушняк [40], Н. Солонар [48], Н. Ткачук [51], Н. Тодосієнко [52] та інших.

Однак, проблема формування досліджуваної компетентності на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології» не знайшла належного висвітлення в науково-педагогічній літературі сучасності. Зазначене вище і визначає актуальність теми дослідження **«Формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках дизайну і технологій»**.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність методики формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти уроках інтегрованого курсу «Дизайн та технології».

Досягнення цієї мети можливе шляхом вирішення таких **завдань:**

1. Здійснити аналіз психологічної, науково-педагогічної та методичної літератури з досліджуваного питання.
2. Визначити мету та завдання технологічної освітньої галузі в початкових класах.
3. Розкрити особливості формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».
4. Розробити та експериментально перевірити ефективність методики формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».
5. Запропонувати методичні рекомендації вчителям початкових класів щодо формування екологічної грамотності здобувачів освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».

Об'єктом дослідження є процес формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».

Предметом дослідження є методика формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань нами була розроблена програма дослідження, реалізація якої передбачала використання комплексу загальнонаукових методів: *теоретичних* – аналіз та узагальнення наукової літератури, синтез отриманої інформації; *емпіричних* – спостереження, тестування, бесіда, педагогічний експеримент.

База дослідження. Дослідження проводилося на базі Стрільниківської гімназії Путивльської міської ради.

Дослідження реалізовувалося в три **етапи**.

На *першому етапі* здійснено аналіз сучасного стану проблеми формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти в науковому доробку зарубіжних та вітчизняних дослідників, уточнено мету та завдання дослідження, а також підібрано діагностичний інструментарій.

На *другому етапі* проведено дослідження ефективності методики формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».

На *третьому етапі* узагальнено результати експерименту, перевірено їх відповідність меті та завданням дослідження, відбувалося оформлення отриманих результатів.

Теоретичне значення дослідження полягає в уточненні сутності поняття «екологічна грамотність» та розкритті особливостей її формування на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології»

Практичне значення дослідження полягає в розробці методики формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».

Результати дослідження можуть бути використані батьками, вчителями початкових класів освіти, студентами педагогічних ЗВО в процесі підготовки до майбутньої професійної діяльності, а також всіма, хто цікавиться проблемою формування ключових компетентностей молодшого школяра в умовах ЗЗСО.

Апробація та впровадження результатів магістерського дослідження. Отримані теоретичні та практичні результати дослідження доповідались та обговорювались на:

VII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми забезпечення якості життя в глобалізованому світі», 7-8 грудня 2022 року, Польща. Тема доповіді: «Екологічна грамотність як фактор консолідації світової спільноти»;

XII Міжнародній інтернет-конференції молодих учених і студентів «Глухівські читання – 2022», 7-8 грудня 2022 року, м. Глухів. Тема доповіді: «Формування екологічної грамотності здобувача початкової освіти як однієї із ключових компетентностей НУШ»;

Всеукраїнської інтернет-конференції молодих учених та студентів «Концептуальні підходи формування емоційного інтелекту у здобувачів освіти», 9 листопада 2022 року, м. Глухів. Тема доповіді: «Психологічні умови розвитку екологічної свідомості здобувачів початкової освіти засобами уроків технології»;

X Всеукраїнській науково-практичній студентській інтернет-конференції «Науковий простір студента: пошуки і знахідки», 31 березня 2023 року, м. Київ (НПУ імені М. П. Драгоманова), Україна;

VII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти», березня 2023 року, Україна. Тема доповіді: «Особливості формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках дизайну та технологій»;

Всеукраїнській науково-практичній конференції «Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу», 27 квітня 2023 року, Глухів, Україна. Тема доповіді: «Особливості формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології»»;

Всеукраїнському науково-методичному семінарі «Компетентнісний підхід в освіті: теорія і практика», 16 листопада 2023 року, м. Глухів. Тема доповіді: «Критерії, показники та рівні сформованості екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти».

Публікації:

1. Суховєєва Крістіна Юріївна. Формування екологічної грамотності здобувача початкової освіти як однієї із ключових компетентностей НУШ. *Глухівські читання - 2022. Актуальні питання суспільних та гуманітарних*

наук : Збірник матеріалів XII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / За заг. ред. А.С. Полякова. Глухів, 2022. 593 с. С. 424-426. URL : <http://new.gnpu.edu.ua/uk/nauka/naukove-tovarystvo-studentiv-aspirantiv-doktorantiv-ta-molodykh-vchenykh.html>

2. Суховєєва К. Ю. Особливості формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології». *Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу: збірник матеріалів Всеукраїнської науково–практичної конференції (27 квітня 2023 року, м. Глухів) / за заг. ред. Ольги Вишник. Глухів, 2023. С. 123-126.*

Структура магістерського дослідження обумовлена логікою дослідження, його завданнями і складається зі вступу, 2 розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 78 сторінок.

РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ДИЗАЙНУ І ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти в умовах НУШ: погляд з позиції сучасної педагогічної науки

Проблема збереження екологічного благополуччя планети в умовах сьогодення залишається однією з найбільш актуальних. Загрози виникнення значної кількості екологічних катастроф активізують процеси глобальної екологізації суспільства.

Видатний педагог В. Сухомлинський стверджував, що природа лежить в основі дитячого мислення та творчості. Учений вважав, що формувати у людини ставлення до рідного краю як частки природи слід починати з раннього віку. Основою екологічної підготовки мають бути, звичайно, біологічні знання — закони життя живої природи і розуміння того, як необхідно жити, щоб не порушити гармонії навколишнього середовища [25, с. 102].

«Гадаємо, – писав В. Сухомлинський, – що школа майбутнього повинна найповніше використовувати для гармонійного розвитку людини все, що дає природа і що зможе зробити людина для того, щоб природа служила їй. Уже через це ми повинні берегти і поповнювати природні багатства, які маємо» [25, с. 102].

У науковій літературі сучасності значна увага приділяється присвяченій проблемам довкілля й гармонійного розвитку людства, формуванню екологічної культури та свідомості, інформованості людей в аспекті ситуації у світі, власному життєвому середовищі, їхній обізнаності з можливими шляхами розв'язання кризових екологічних ситуацій, концептуальними підходами до збереження біосфери. Екологічно доцільні зміни у свідомості

людини можуть бути здійсненими через оновлення змісту екологічної освіти й виховання [24, с. 326].

Так, однією зі складових формули НУШ є екологічна грамотність, що передбачає усвідомлення основ екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, економного використання природних ресурсів з розумінням важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства [19].

Для дітей молодшого шкільного віку характерне унікальне поєднання знань і переживань, що дають підстави говорити про те, що саме цей період є найбільш сприятливим для формування у них екологічної грамотності. Саме від того наскільки раніше розпочнеться робота з формування цієї компетентності в учнів залежить її результативність [50, с. 123].

У науковій літературі є чимало підходів до визначення сутності поняття «екологічна грамотність». Розглянемо деякі з них.

Як зазначає І. Андрусенко, поняття екологічна грамотність – це «педагогічна категорія означає процес навчання, виховання і розвиток особистості, спрямований на унормування системи наукових та практичних знань, ціннісних орієнтацій поведінки і діяльності, що забезпечують відповідальне ставлення до навколишнього соціально-природного середовища та екологічно доцільного способу життя» [1, с. 25].

У свою чергу, А. Герасимчук зазначає, що екологічна грамотність є початковим щаблем формування екологічної культури особистості. Цим поняттям передбачається обізнаність і інструментальна озброєність природоохоронної діяльності [7, с. 162].

Необхідність формування екологічної грамотності у молодших школярів обумовлена:

– потребами в налагодженні гармонійних стосунків між людиною та природою;

– низьким рівнем готовності дітей та їх батьків до самостійного опанування екологічними знаннями та здатністю ними оперувати в повсякденному житті;

– природними потребами дітей в екологічних знаннях [7].

Сформована належним чином екологічна грамотність сучасного здобувача освіти допомагає йому самостійно аналізувати різноманітні ситуації, розуміти природу як унікальну цінність та усвідомлювати необхідність її збереження, почувати себе її частиною [50, с. 124].

Як зазначає О. Кривонос, формування екологічної грамотності – це психолого-педагогічний процес, спрямований на здобуття особистістю знань про наукові основи природокористування, переконання в необхідності діяти згідно з ними, вироблення практичних навичок і активної життєвої позиції в галузі охорони природи, раціонального природокористування [16, с. 357]

Слушною є й думка дослідниці про те, що екологічна грамотність є складовою екологічної культури.

Незважаючи на наявність значної кількості визначень поняття «екологічна культура», в межах нашого дослідження, послуговуватимемося визначенням, запропонованим О. Кривонос, а саме: «екологічна культура» – це міра і спосіб розвитку, реалізація соціальних сил у процесі матеріально-практичного та духовно-теоретичного освоєння природи [16, с. 357].

Однак, вважаємо доречним додати, що екологічна культура має забезпечувати не просто освоєння природи, а й гармонійну взаємодію з нею.

Таким чином, потреба формування екологічної грамотності молодших школярів актуалізується у декількох змістовно самостійних напрямках, а саме: налагодження взаємодії між дитиною й природою, екологічна і компетентнісно орієнтована освіта.

Безумовно, екологічна освіта має бути міждисциплінарною, практико-орієнтованою та спрямованою на вирішення проблем взаємодії навколишнього середовища та економічних потреб суспільства.

Визначення мети формування екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти передбачає чітке розуміння того, що кінцевим результатом такої діяльності є формування особистості з новим екологічним мисленням, яка усвідомлює наслідки своїх дій по відношенню до довкілля, і яка прагне вміє жити в гармонії з природою.

Не можемо не погодитися з думкою Н. Вільховецької про те, що формування екологічної грамотності та здорового життя здобувачів освіти – це складна, скоординована, довготривала робота послідовних дій і заходів, яка відкриває дитині можливості взаємодії зі світом природи, спонукає її самій стати безпосереднім учасником загального саморозвитку та самореалізації особистості [4, с. 125].

Отже, екологічна грамотність молодшого школяра полягає в здатності підростаючої особистості здійснювати таку діяльність в соціальному та природному середовищі, за якої екологічні знання, вміння, навички та досвід дозволяють самостійно приймати рішення, чітко усвідомлюючи їх наслідки для довкілля та нести за них відповідальність.

Сталий розвиток — загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі.

Підсумовуючи зазначимо, що як і екологічна свідомість екологічна грамотність є одним із компонентів суспільної свідомості, що полягає в усвідомленні дитиною себе, як частини живої природи. Передумовою для формування цієї якості є екологічні знання, а наслідком – екологічний світогляд.

1.2. Мета та завдання технологічної освітньої галузі в початкових класах

Технологічна галузь є однією із 9 освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти. Вона спрямована на формування компетентностей в галузі техніки і технологій та інших ключових компетентностей, здатності до зміни навколишнього світу засобами сучасних технологій без заподіяння йому шкоди, до використання технологій для власної самореалізації, культурного і національного самовираження [16].

Зміст технологічної освітньої галузі реалізується через інтегрований курс «Дизайн і технології».

Для визначення мети та завдань технологічної освітньої галузі вважаємо доречним звернути увагу на дві освітні програми, за якими відбувається освітній процес в Новій українській школі, а саме: типова освітня програма, розроблена під керівництвом О. Савченко [36; 37] та типова освітня програма Р. Шияна [38; 39].

За типовою навчальною програмою, розробленою під керівництвом О. Савченко та затвердженою наказом МОН України № 743-22 від 12.08.2022, метою технологічної освітньої галузі є цілісний розвиток особистості дитини засобами предметноперетворювальної діяльності, формування ключових та проєктно-технологічної компетентностей, необхідних для розв'язання життєвих проблем, культурного й національного самовираження [36, с. 74].

Досягнення цієї мети передбачає розв'язання низки завдань, а саме:

- формування допитливості, цілісного уявлення про матеріальне і нематеріальне виробництво;
- сприяння розвитку естетично-ціннісного ставлення до традицій українського народу в праці, декоративно-ужитковому мистецтві;
- набуття досвіду поетапного створення корисних і естетичних виробів у партнерській взаємодії: від задуму до його втілення в різних матеріалах;

– вироблення навичок раціонального використання матеріалів, безпечного застосування традиційних та сучасних технологій;

– формування культури праці, прагнення удосконалювати процес і результати проектно-технологічної діяльності, свій життєвий простір [36, с. 75].

Реалізація мети і завдань інтегрованого курсу «Дизайн і технології» здійснюється за такими змістовими лініями:

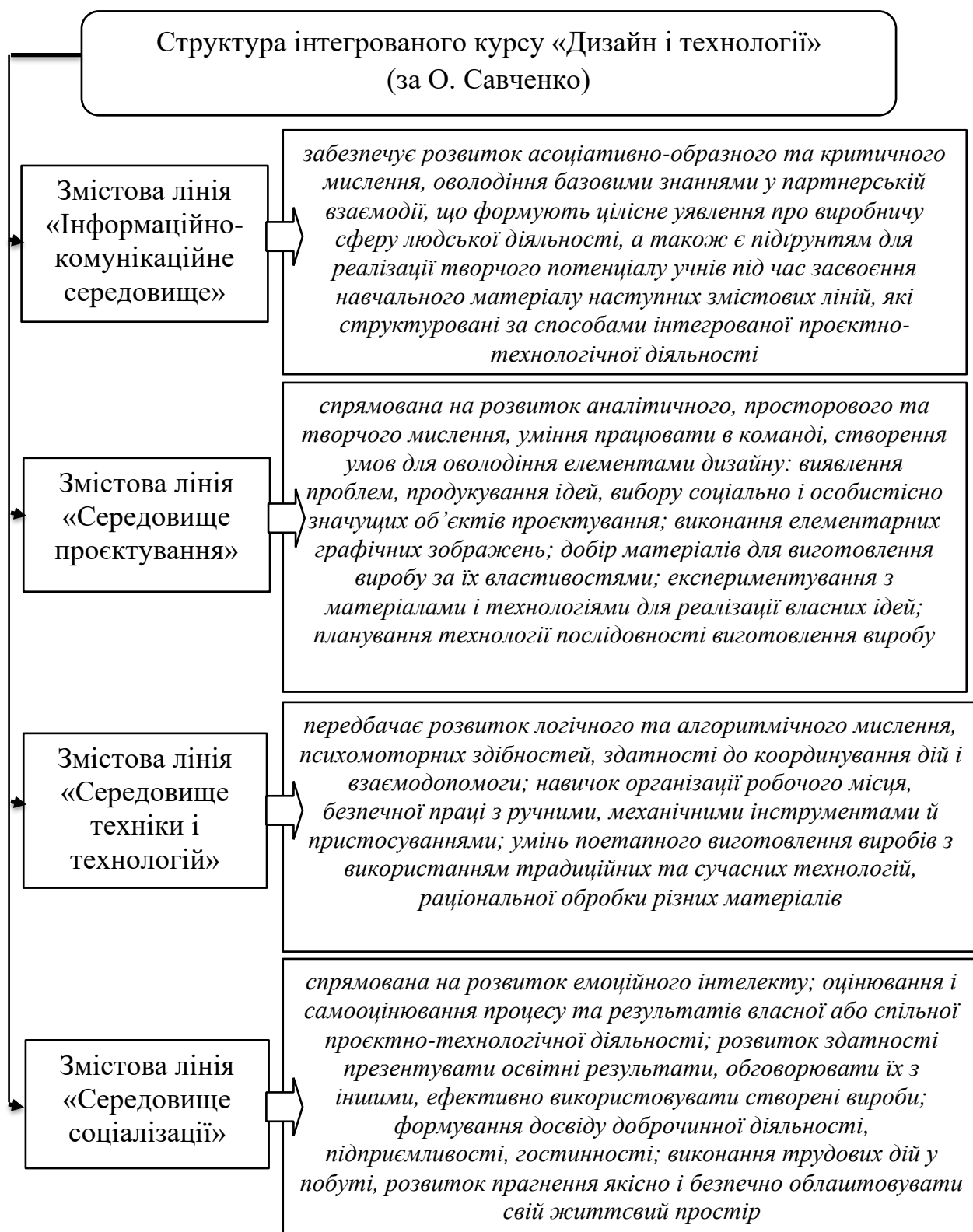
1. «Інформаційно-комунікаційне середовище»;
2. «Середовище проектування»;
3. Середовище техніки і технологій;
4. «Середовище соціалізації»

Усі вони відображають структуру розвитку особистості та завершеного циклу проектно-технологічної діяльності (Рис. 1.1).

Аналіз типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Савченко дає можливість з'ясувати, що її зміст спрямований на розв'язання реальних життєвих проблем, реалізацію інтегративних і творчих можливостей проектно-технологічної діяльності, а також встановлення взаємозв'язків з іншими освітніми галузями.

Крім того, інтегрований курс «Дизайн і технології» володіє широким арсеналом можливостей щодо реалізації завдань технологічної та інформатичної галузей. В такому випадку, на його вивчення відводиться 70 навчальних годин на рік (2 години на тиждень) [36, с. 76].

Метою технологічної освітньої галузі (за Р. Шияном) є формування в учнів здатності до зміни навколишнього світу засобами сучасних технологій без шкоди для середовища, до використання технологій для власної самореалізації, культурного й національного самовияву [38 с. 31].

*Рис. 1.1. Структура інтегрованого курсу «Дизайн і технології»
(за О. Савченко) [36, с. 75-76]*

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями технологічної освітньої галузі у початковій школі є:

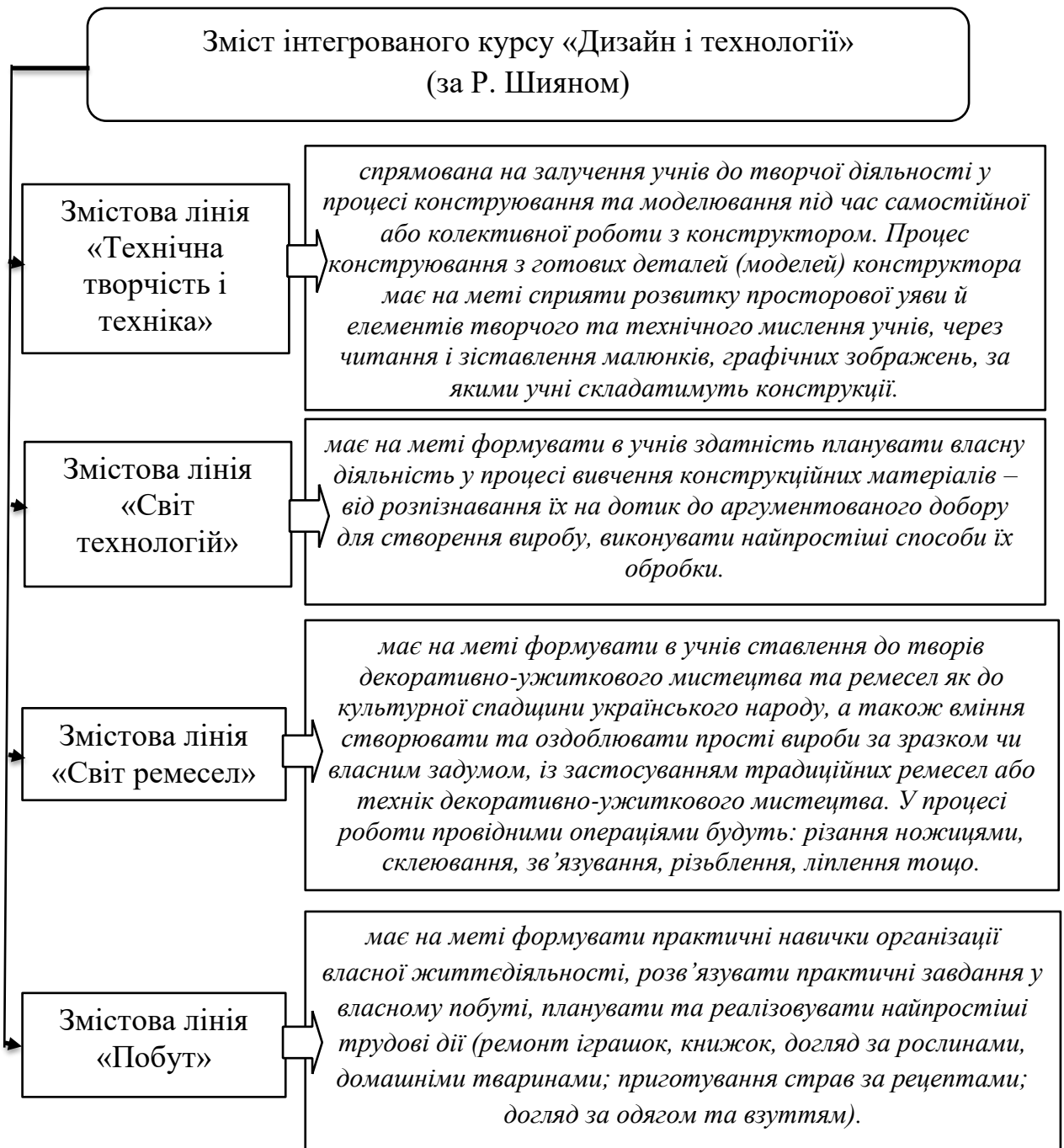
- залучення учнів до різних видів діяльності, формування вмінь для створення виробу від творчого задуму до його втілення в готовий результат;
- формування в учнів культури праці та побуту, навичок раціонального ведення домашнього господарства, задоволення власних потреб та потреб інших, відповідальності за результати власної діяльності;
- формування вміння ефективно використовувати природні матеріали з турботою про навколишнє середовище;
- створення умов для практичного і творчого застосування традицій і сучасних ремесел.

Аналіз типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Р. Шияна, дозволяє з'ясувати, що зміст технологічної освітньої галузі в початкових класах структурується за такими змістовими лініями:

1. «Технічна творчість і техніка»;
2. «Світ технологій»;
3. «Світ ремесел»;
4. «Побут» [38, с. 32].

Характеристику кожної змістової лінії представлено на рисунку (Рис. 1.3).

Відповідно до програми, кожне заняття передбачає виконання практичної роботи. Об'єкти праці для виготовлення мають добиратися вчителем, з урахуванням побажань учнів.

*Рис. 1.3. Зміст інтегрованого курсу «Дизайн і технології»
(за Р. Шияном) [20, с. 32]*

Отже, на основі аналізу Державного стандарту початкової освіти, а також типових освітніх програм, за якими відбувається навчання в Новій українській школі, встановлено, що технологічна освітня галузь спрямована на формування компетентностей в галузі техніки і технологій та інших ключових компетентностей, здатності до зміни навколишнього світу засобами

сучасних технологій без заподіяння йому шкоди, до використання технологій для власної самореалізації, культурного і національного самовираження. Зміст технологічної освітньої галузі реалізується через інтегрований курс «Дизайн і технології».

1.3. Особливості формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології»

Змістове наповнення інтегрованого курсу «Дизайн і технології», відповідно до типових освітніх програм для 1-4 класів, орієнтовано на формування в учнів ключових і предметних компетентностей, які покликані наблизити освітній процес до життєвих потреб здобувачів освіти, їх інтересів та природних здібностей.

У межах даного дослідження ми завдячуємо науковим поглядам Т. Мачачі, яка слушно зауважує, що навчання дизайну і технологій акцентується на розвитку активної позиції учнів через систему запитань і завдань, вислуховування їхніх відповідей, самостійній діяльності з дотриманням алгоритмічності, взаємодопомозі та співпраці для досягнення очікуваних результатів [30, с. 113].

Для формування культури праці, збереження здоров'я дітей, системно звертається увага на організацію робочого місця, дотримання правил безпечної праці і санітарно-гігієнічних вимог. Формами організації освітнього процесу можуть бути різними: екскурсії на природу, в музеї, віртуальні подорожі, зустрічі з народними майстрами, спарені заняття, майстер-класи, практичні і лабораторні роботи тощо [30, с. 113].

Безумовно, процес формування компетентності «екологічна грамотність і здорове життя» на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології» має певні особливості й відбувається в полі гуманістичної освітньої парадигми на засадах дидактичних принципів гуманізації, гуманітаризації, інтеграції, диференціації і реалізуються через особистісно-орієнтовані технології навчання. Такий підхід сприяє самореалізації особистості учня в житті, його соціальній адаптації, конструктивній суспільній діяльності і є умовою формування громадянина України.

В. Лакєєв акцентує увагу на тому, що здобувачам освіти доцільно надавати відомості про ресурсозбереження, безвідходність виробництва,

екологічність, способи утилізації відходів, поняття використання вторинної сировини тощо. Слушною вважаємо й думку дослідника проте, що доцільно ознайомлювати учнів з основними джерелами забруднення навколишнього середовища і здійснити моніторинг конкретних екологічних факторів місцевого, регіонального та глобального значення [28].

Як зазначає Н. Вільховецька, для формування екологічної грамотності здобувачів освіти на уроках технологій, сучасний учитель може використати наступні дієві форми роботи:

- 1) розв'язування екологічних ребусів, загадок і кросвордів;
- 2) підготовка та презентація проєктів на екологічну тематику;
- 3) робота з візуальними матеріалами (фотомотиваторами, відеофільмами, ментальними картами тощо);
- 4) проведення еколого-краєзнавчих екскурсій та акцій;
- 5) створення екологічних стіннівок і буклетів, підготовка матеріалів на екологічну тематику для місцевого телебачення;
- 6) позашкільна робота (збільшення площі зелених насаджень, виготовлення годівниць та шпаківень, догляд за рослинами, проведення толок тощо) [7, с. 229].

Особливе місце в змісті інтегрованого курсу «Дизайн і технології» належить організації проєктної діяльності учнів початкових класів. Долучення здобувачів освіти до такої діяльності сприяє розвитку спостережливості, критичного та системного мислення, пізнавальної активності, уяви, навичок партнерської взаємодії, комунікативних вмінь тощо.

Діапазон розуміння терміну «проєкт» дуже широкий і в рамках реалізації завдань інтегрованого курсу «Дизайн і технології» являє собою скоріше варіант практичного завдання проблемного характеру, рішення якої група учнів шукає самостійно, спираючись при цьому не на покрокову інструкцію, а на питання відкритого типу.

Основною метою впровадження методу проєктів на уроках технологічної освітньої галузі є вирішення чітко визначеної соціально

значущої проблеми – інформаційного, дослідницького, практичного або іншого спрямування.

У загальному розумінні кожен проект органічно поєднує в собі «п'ять П», а саме:

- проблему;
- планування;
- пошук інформації;
- продукт (результат);
- презентація.

Варто зазначити, що існує й шосте «П» проекту – портфоліо, іншими словами, це папка, з усіма зібраними робочими матеріалами [38].

Проект є дидактичним засобом, що розвиває навички проектування, тобто цілеспрямованої діяльності, спрямованої на пошук вирішення конкретної проблеми в процесі розв'язання низки завдань, що впливають з неї. Натомість, для молодшого школяра проект є можливістю створювати щось нове та цікаве самотійно, у парі або в групі із максимальним використанням власних можливостей [14, с. 96].

Розглянемо детальніше на основні вимоги, які висуваються до реалізації проектних технологій на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології»:

1. Чітке визначення значущої проблеми, яка потребує залучення інтегрованих знань молодших школярів, дослідницьких пошуків з метою її вирішення.
2. Практичне, теоретичне та пізнавальне значення передбачуваного результату.
3. Організація самотійної (індивідуальної, парної, групової) діяльності молодших школярів.
4. Опора на базові знання здобувачів освіти з предметів, що інтегруються, які є передумовою успішності реалізації проекту.

6. Визначення послідовності реалізації проєкту на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології» (з визначенням проміжних результатів на кожному з етапів).

7. Включення дослідницьких методів та прийомів в тканину проєкту.

8. Продукт (результат) виконаного проєкту повинен бути матеріальним, іншими словами, оформлений певним чином, наприклад, збірка матеріалів (портфоліо), презентація, кліп, альбом, виставка тощо [14, с. 98].

Для формування екологічної компетентності на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології» тематика проєктів може бути досить різноманітною, наприклад: «Закладка для улюбленої книги», «Еко-іграшка», «Безпечна ялинка», «Підставка для олівців із паличок для морозива» тощо.

Варто зазначити, що проєктна діяльність, насамперед, є творчістю школярів, які працюють над проєктом. Вчителеві в цьому належить роль організатора, координатора, тьютора, наставника та помічника.

Таким чином, зміст інтегрованого курсу «Дизайн і технології» володіє значним потенціалом для формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти. Формування цієї якості може відбуватися під час розв'язування екологічних ребусів, загадок і кросвордів, в процесі підготовки та презентації проєктів на екологічну тематику, в ході еколого-краєзнавчих екскурсій та акцій (збільшення площі зелених насаджень, виготовлення годівниць та шпаківень, догляд за рослинами, проведення толок тощо).

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ I

Перший розділ дослідження присвячено обґрунтуванню теоретико-методологічних засад проблеми формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках дизайну і технологій.

На основі аналізу чинних документів в галузі початкової освіти (Державний стандарт початкової освіти, Концепція Нової української школи) з'ясовано, що «екологічна грамотність і здорове життя» є однією із найбільш затребуваних якостей сучасного здобувача початкової освіти.

Уточнено, що екологічна грамотність молодшого школяра є здатністю підростаючої особистості до ситуативної діяльності в соціальному та природному середовищі, за якої набуті екологічні знання, навички, досвід та цінності актуалізуються в умінні приймати рішення, виконувати відповідні дії, нести відповідальність за прийняті рішення, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля.

Проаналізовано типові освітні програми, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна, та на їх основі визначено мету та завдання технологічної освітньої галузі, зміст якої реалізується через інтегрований курс «Дизайн і технології».

Доведено, що зміст інтегрованого курсу «Дизайн і технології» володіє значним потенціалом для формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти. Формування цієї якості може відбуватися під час розв'язування екологічних ребусів, загадок і кросвордів, в процесі підготовки та презентації проектів на екологічну тематику, в ході еколого-краєзнавчих екскурсій та акцій (збільшення площі зелених насаджень, виготовлення годівниць та шпаківень, догляд за рослинами, проведення толок тощо).

РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ДИЗАЙНУ І ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Діагностика рівнів сформованості екологічної грамотності здобувачів початкової освіти

З метою дослідження актуального стану сформованості екологічної компетентності у здобувачів початкової освіти та перевірки ефективності методики розвитку досліджуваної якості на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології» нами було проведено експериментальне дослідження на базі Стрільниківської гімназії Путивльської міської ради. У педагогічному експерименті взяли участь 32 учні цього закладу освіти. Серед них було визначено експериментальну групу (ЕГ) – 3 клас – 15 учнів (класний керівник Л. Безкоровайна) та контрольну (КГ) – 4 клас – 17 учнів, (класний керівник О. Приблуда).

Для досягнення цієї мети були поставлені такі **основні завдання**:

1. Дослідити актуальний стан сформованості екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти.

2. Розробити та впровадити в освітній простір ЗЗСО методику роботи, спрямовану на підвищення рівнів сформованості екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».

3. Перевірити ефективність впливу методики на розвиток екологічної грамотності молодших школярів.

На етапі експериментального дослідження використовували анкетування, методику вивчення продуктів діяльності здобувачів початкової освіти, спостереження, бесіду, а також методи статистичної обробки даних.

В основу дослідження було покладено припущення про те, що ефективність процесу формування екологічної грамотності у здобувачів

початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології» залежить від:

1. Використання вчителем на уроці форм, методів та прийомів, які передбачають активність учнів у процесі пізнання природного довкілля та сприятимуть усвідомленню дітьми значення природи в житті суспільства.

2. Систематичного й спеціально організованого освітнього простору збагаченого різноманітними видами творчої діяльності.

3. Організації діяльності дитини, надання їй простору для ініціативи та самостійності.

Дослідження реалізовувалося в три **етапи**.

На *першому етапі* здійснено аналіз сучасного стану проблеми формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти в науковому доробку зарубіжних та вітчизняних дослідників, уточнено мету та завдання дослідження, а також підібрано діагностичний інструментарій.

На *другому етапі* проведено дослідження ефективності методики формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».

На *третьому етапі* узагальнено результати експерименту, перевірено їх відповідність меті та завданням дослідження, відбувалося оформлення отриманих результатів.

З метою з'ясування поглядів педагогів на процес формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології» нами було проведено анкетування вчителів початкових класів Стрільниківської гімназії Путивльської міської ради (4 особи) та В'язенківського навчально-виховного комплексу: загальноосвітня школа I-II ступенів – дошкільний навчальний заклад Путивльської районної ради Сумської області (7 осіб).

Усього нами було опитано 11 респондентів, яким пропонувалося відповісти на питання розробленої нами анкети (Додаток А).

Аналіз результатів анкетування засвідчив, що досліджувана проблема перебуває в колі зору вчителів-практиків, але потребує подальшого вдосконалення.

Так, на запитання опитувальника «Чи вважаєте ви необхідним формувати екологічну грамотність молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології»?» переважна більшість респондентів обрали відповідь «Так» (72,7%), що свідчить про те, що педагоги усвідомлюють значення екологічної грамотності в розвитку підростаючої особистості, 27,3% відповіли «частково». Віриант відповіді – «ні» не обрав жоден респондент (Рис. 2.1.1).

Рис. 2.1.1. Результати опитування вчителів щодо необхідності формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології»

На запитання опитувальника «Яким методам та прийомам Ви надаєте перевагу в процесі формування екологічної грамотності учнів 1-4 класів на уроках дизайну і технологій?» відповіді респондентів розділилися, однак, найбільш поширеними формами виявилися такі, а саме: практичні (50%), ігрові (30%), словесні (20%), (Рис. 2.1.2).

Рис. 2.1.2. Результати опитування вчителів щодо методів та прийомів формування екологічної грамотності учнів 1-4 класів на уроках дизайну і технологій?

Наступне запитання «Поділіться, будь-ласка, власним інноваційним досвідом формування екологічної компетентності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології»» мало відкритий характер.

Так, вчитель 1 класу, Анна Василівна вже на перших уроках розкриває перед учнями своєрідність екологічних знань і загострює увагу дітей на їх значенні в практичному житті, щоб викликати інтерес до світу природи. Вчителька акцентує увагу на необхідності використання власного досвіду молодших школярів. Тому часто в освітньому процесі використовує різноманітні завдання екологічного змісту: пропонує дітям згадати приклади з навколишньої природи, свої поїздки, канікули на дачних ділянках тощо.

У свою чергу, вчителька 3 класу, Лариса Миколаївна, на своїх уроках використовує прийом стартової актуалізації життєвого досвіду молодших школярів. Суть прийому полягає в тому, що необхідно з'ясувати, яким запасом екологічних знань володіють учні, перед тим як пропонувати їм нові знання. Прийом дозволяє визначити інтелектуальний потенціал, як окремих учнів, і колективу в цілому, створює психологічну установку отримання нової

інформації, дозволяє використовувати отриману інформацію при вирішенні проблемних ситуацій.

Учителька 4 класу, Олена Юрїївна, ділиться досвідом проведення уроків дизайну і технологій, спрямованих на формування екологічної грамотності молодших школярів й акцентує увагу на важливості інтеграції предметів.

Під час проходження педагогічної практики ми мали змогу спостерігати інтегрований урок з «Я досліджую світ» та «Дизайну і технологій» на тему: «3-Д аплікація «Підводне царство»».

На уроці за можливості використовувались різноманітні методи навчання. Доречно були використані словесні, наочні і практичні методи. Вони, в основному, відповідають меті уроку та віковим особливостям учнів. Схвально, що вчителька приділяє достатньо уваги і творчим методам роботи: вправа «Фантазери», практична робота «3-Д аплікація «Підводне царство»».

Отже, аналіз досвіду вчителів показав, що вони активно актуалізують екологічні знання учнів під час уроків дизайну та технологій, використовують досвід учнів й опираючись на нього організують пізнавальну діяльність молодших школярів. Вчителі створюють на уроці атмосферу справжньої співпраці, в якій джерелом інформації більшою мірою є учень, а не вчитель.

Окрім того, аналіз результатів анкетування дозволив з'ясувати, що опитані нами вчителі активно діляться досвідом формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти у роботі шкільної методичної комісії, міської методичної комісії, а також на обласному рівні.

Результати анкетування вчителів початкових класів дають підстави стверджувати, що уроки інтегрованого курсу «Дизайн і технології» володіють вагомим потенціалом для формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти.

Наступним кроком дослідження стало визначення рівнів сформованості екологічної грамотності в учнів контрольного та експериментального класів.

Критерії та показники сформованості екологічної грамотності молодших школярів представлено в таблиці 2.1.1.

Таблиця 2.1.1

**Критерії та показники сформованості екологічної грамотності
молодших школярів [49]**

Компоненти	Критерії	Показники
Мотиваційний	<i>мотиваційно- ціннісний</i>	<ul style="list-style-type: none"> • мотиваційна готовність до розвитку власної екологічної компетентності; • прагнення оволодіти новими екологічними знаннями, вміннями та навичками; • усвідомлення важливості раціонального природокористування.
Когнітивний	<i>Пізнавальний</i>	<ul style="list-style-type: none"> • наполегливе прагнення до нових екологічних знань, до розумової напруги і прояву вольових зусиль; • вміння виявляти причинно-наслідкові зв'язки та відсіювати непотрібну інформацію для подальшого формулювання обґрунтованих висновків; • здатність оцінювати ситуацію екологічного змісту з різних ракурсів та знаходити нестандартні шляхи їх вирішення.
Діяльнісний	<i>Комунікативно- діяльнісний</i>	<ul style="list-style-type: none"> • вміння налагоджувати контакти, домовлятися, слухати та чути інших; • здатність працювати в команді на засадах співробітництва з метою досягнення спільної мети; • здатність оцінювати ситуацію екологічного змісту, визначати мету, способи її досягнення та розподіляти ролі між членами команди.

Рефлексивний	<i>Рефлексивно-оцінний</i>	<ul style="list-style-type: none"> • здатність здійснювати рефлексію власної природоохоронної діяльності; • уміння оцінювати свою пізнавальну діяльність, здійснювати саморегуляцію й коригувати її з урахуванням власних можливостей та здібностей; • здатність до самоосвітньої діяльності з формування екологічної компетентності.
--------------	----------------------------	--

На основі виділених показників охарактеризуємо рівні сформованості екологічної грамотності здобувачів початкової освіти. Нами було обрано класичну градацію, тобто три рівні: низький, середній та високий. Надамо характеристику кожного з них.

Низький рівень характеризується недостатнім обсягом знань та уявлень про природу, слабкістю ціннісних орієнтацій, відсутністю інтересу до навколишнього світу та бажання його охороняти. Діти низько оцінюють себе та свої дії в природному середовищі.

Середній рівень характеризується достатнім обсягом знань та уявлень про світ природи. Учень може контролювати та оцінювати свою діяльність, має досить розвинені мотиви природоохоронної діяльності, серед яких переважають естетичний і гігієнічний. Здатний під керівництвом старших до активної природоохоронної та проектної діяльності, у нього існує розвинена система цінностей, хоча ще й не повна.

Високий рівень характеризується достатньо повними та конкретними знаннями й уявленнями про природу та місце в ній людини. Дитина впевнена у своїх силах, має досить стійку моральну позицію, прагне до природоохоронної діяльності, усвідомлює свою відповідальність за життя планети, має яскраво виражені позитивні емоції щодо об'єктів живої природи та володіє сформованою системою екологічних цінностей, готова до праці,

вміє застосовувати свої знання в практичній діяльності, має досвід, що дозволяє займатися природоохоронною діяльністю [49].

Отже, визначені критерії, показники та рівні уможливають об'єктивну оцінку сформованості екологічної компетентності молодших школярів.

Для визначення реального стану сформованості екологічної грамотності молодших школярів нами було розроблено анкету, що представлена в додатках (Додаток Б).

Кількісний аналіз відповідей дітей на перше запитання анкети «Чи любиш ти бувати на природі?» дозволив становити, що майже всі учні люблять бувати на природі. Стверджувально відповіли 87,5% респондентів. Варіант відповіді «ні» обрали 12,5%.

На друге запитання анкети «Що тебе найбільше приваблює в природі?» відповіді учнів розподілилися таким чином: краса природи – 37,5%; пісні птахів 25%; чисте повітря – 12,5%; спокій – 12,5%.

На третє запитання «Чи можеш ти зірвати польові або лісові квіти для того, щоб подарувати мамі букетик?» більш ніж третина дітей (87,5%) відповіли, що зривають польові квіти, щоб зробити букетик і подарувати його мамі.

Аналізуючи відповіді дітей на третє запитання опитувальника, можна зробити висновок про те, що вони розуміють те, що такі дії шкодять природі, однак не до кінця усвідомлюють згубний вплив.

Як засвідчили результати опрацювання відповідей учнів на четверте запитання – «Чи намагаєшся ти прибирати сміття, залишене кимось (наприклад, на лісовій галявині чи біля будинку)? », 62,5% учасників дослідження переконані, що не потрібно прибирати сміття, яке хтось залишив на вулиці або на лісовій галявині, однак деякі діти відповіли таким чином: «коли я йшов зі школи, побачив як дівчинка викинула коробку від соку біля мого дому, а я її підняв і викинув у смітник», «Коли я з батьками був на річці ми побачив сміття на березі і прибрали його».

На наступне запитання – «Що робиш зі сміттям, що залишилось після твого відпочинку?» учні відповіли таким чином: залишаю на місці відпочинку – 12,5%; закопую в яму – 62,5%; спалюю на місці – 12,5%; забираю з собою – 12,5%.

Аналіз відповідей учнів на п'яте запитання анкети дозволив встановити, що третьокласники та четверокласники достатньо обізнані щодо правил та норм поведінки в природі: не лови диких тварин (87,5%); не руйнуй пташині гнізда (75%); не руйнуй мурашники (62,5%); не ламай гілок, дерев і кущів (37,5%); не пошкодуй кору дерева (25%). Водночас, переважна більшість учнів не змогла відповісти на запитання «Які ще правила поведінки в природі ти знаєш?».

Учні дізнаються про правила поведінки в природі за допомогою розповіді вчителя – 62,5%; читання художньої літератури – 25%; розповіді батьків – 12,5%.

Аналіз відповідей на сьоме запитання анкети – «Що ти відчуваєш, коли бачиш, як хтось завдає шкоди природі?» дозволив встановити, що переважна більшість учнів усвідомлюють згубний вплив людини на природу. Найбільш поширеними виявилися такі відповіді: «мені шкода природу» – 62,5%; «я відчуваю злість та жаль» – 25%, «кажу, що так не можна робити» – 12,5%

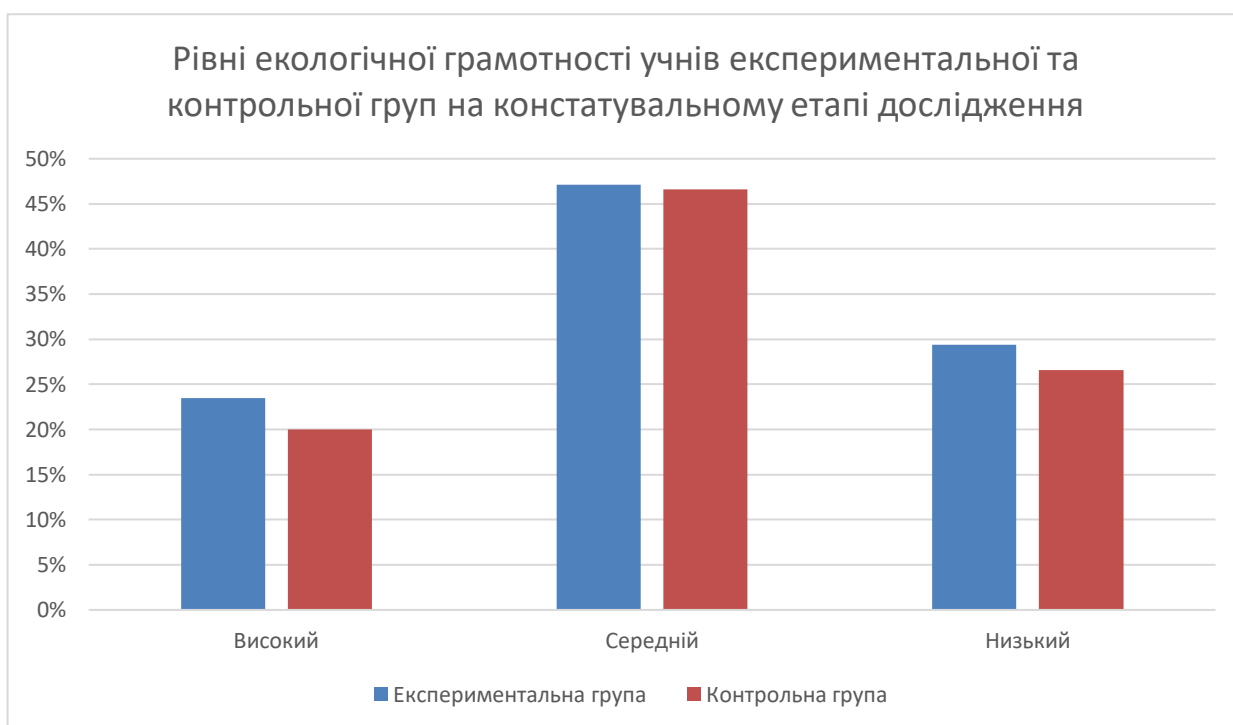
Останнє запитання анкети – «Як ти можеш допомагати природі?» допомогло встановити, що учні прагнуть та природоохоронної діяльності. Деякі учні зазначили, що можна посадити дерева та квіти, інші пропонували робити годівнички для тварин, треті наголошували, що не можна викидати сміття в природному середовищі.

Узагальнені результати сформованості екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на констатувальному етапі дослідження представлено в таблиці 2.1.2 та на рис. 2.1.3.

Таблиця 2.1.2

**Результати сформованості екологічної грамотності в учнів
експериментальної та контрольної груп (констатувальний етап
експерименту)**

група, кількість дітей	Рівні					
	Високий		Середній		Низький	
	к-ть дітей	%	к-ть дітей	%	к-ть дітей	%
Експериментальна група 3 клас (17 учнів)	4	23,5%	8	47,1%	5	29,4%
Контрольна група 4 клас (15 учнів)	3	20%	7	46,6%	5	26,4%

Рис. 2.1.3. Результати дослідження рівнів сформованості екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти (констатувальний етап)

Дані таблиці та діаграми засвідчують те, що високий рівень сформованості екологічної грамотності серед учнів експериментальної групи мають 23,5% досліджуваних, середній – відповідно 47,1% і низький – 29,4%.

Аналіз результатів дослідження в контрольній групі засвідчив, що високий рівень в досліджуваному аспекті мають 20% учнів, натомість, середній – 46,6%, а низький – 26,4%.

Крім того, вищеподані результати вказують на те, що переважають діти з середнім та низьким рівнем розвитку у досліджуваному аспекті, що зумовлює необхідність розробки та впровадження методики, спрямованої на підвищення рівнів сформованості екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти.

2.2. Розробка та експериментальне впровадження методики формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках дизайну і технологій

Із метою підвищення рівнів сформованості екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти було проведено формувальний етап дослідження як уже зазначалося на базі Стрільниківської гімназії Путивльської міської ради.

Для цього було розроблено методику формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках дизайну і технологій і впроваджено в освітній простір з учнями експериментального класу.

На цьому етапі експериментального дослідження ми намагалися організувати освітню діяльність з молодшими школярами таким чином, щоб максимально сприяти вирішенню наступних завдань, а саме:

- формування основ екологічного природокористування;
- розвиток економного використання природних ресурсів з розумінням важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства;

– розвиток творчих здібностей здобувачів освіти на уроках дизайну і технологій;

– виховання любові до природи та прагнення дотримуватися правил природоохоронної поведінки.

Згідно поставлених завдань та з метою підвищення рівнів сформованості екологічної грамотності учнів експериментального класу нами було низку уроків дизайну і технологій.

Наприклад, мета уроку на тему **«Виготовлення жабеняти з паперу за зразком. Практична робота: виготовлення жабеняти з паперу»** (Додаток В) полягала у формуванні екологічної свідомості здобувачів освіти; розширенні уявлень про освіту природи; розвитку здатності урізноманітнювати дизайн ігрового середовища саморобками, виготовленими в техніці оригамі, удосконаленні навичок роботи з папером; виховуванні ціннісного ставлення до природи, естетичних смаків та культури праці.

Даний урок містить міжпредметні зв'язки з малювання, літературного читання, а також інтегрованого курсу «Я досліджую світ», що сприяло усвідомленню необхідності оберігати природу, розвитку вміння виготовляти жабку з паперу, а також дотримуватися правил з техніки безпеки.

Під час проведення уроку дизайну і технологій на тему **«Згинання і складання паперу. Раціональне використання паперу. Практична робота: створення найпростіших виробів у техніці оригамі «Собачка»»** (Додаток Г) ставили за мету розширювати уявлення учнів про папір, особливості його виготовлення; ознайомити учнів із операціями згинання і складання паперу; навчити послідовності виготовлення виробу; розвивати увагу, просторове мислення, концентрацію, терпіння, дрібні м'язи рук; виховувати прагнення економно використовувати природні ресурси, культуру праці, охайність, самостійність, творчість.

Для формування екологічної грамотності учнів в структуру уроку було включено *відгадування загадок про гусінь та собаку; ігрову ситуацію «Новий гість»*, *дидактичну вправу «Собака добре чи погано?» (ТРВЗ)*, *дидактичну гру*

«Коли тварини друзі, а коли вороги?» (ОБЖД); пальчикову гімнастику «Собака» та ігрову ситуацію «Покажи собачку».

Мета уроку дизайну і технологій на тему **«Робота із сучасними штучними матеріалами. Конструювання виробів з пластмасової тари»** (Додаток Д) полягала в розширенні уявлень учнів про переваги та недоліки пластику; формуванні навичок його правильного сортування; продовженні ознайомлення учнів з декоруванням предметів; удосконаленні навичок роботи з пластиковими матеріалами; розвитку образного мислення, уваги, фантазії, кмітливості; вихованні любові до природи, акуратності під час роботи, почуття товарищескості.

Формуванню досліджуваної якості сприяло використання під час уроку таких видів роботи:

- 1) заслуховування, заздалегідь підготовлених учнями, повідомлень про шкоду пластику та особливості його переробки, культуру сортування відходів, особливості РЕТ – харчового пластику;
- 2) бесіду «Переваги та недоліки пластикових пляшок»;
- 3) відео-коментар учителя «Як сортувати пластик»;
- 4) практичну роботу (конструювання вази з квітами з пластикової пляшки).

Наступний урок на тему **«Аплікація з кольорового паперу «Горобчик на гілці»»** (Додаток Е) було спрямовано на формування вміння аналізувати зразок виробу, виконувати його з плануванням наступного етапу, продовження ознайомлення учнів зі способом нанесення зображень на папір за допомогою шаблона, формування в них умінь створювати аплікацію з вирізаних форм, поєднувати різні матеріали при створенні аплікації, розвиток просторової уяви, окоміру, виховування акуратності, працелюбності, бажання допомагати птахам взимку.

В якості обладнання та матеріалів до уроку слугували зразок виробу, зображення зимуючих птахів, шаблони, кольоровий папір, простий олівець, ножиці, клей, серветки, пензлик для клею, коробочки для сміття, підставки на

парту, відео фізкультхвилинки, запис співу горобчика.

Також з учнями експериментальної групи було проведено **етичну бесіду «Хто така еко-людина?»** (Додаток Є).

Мета бесіди полягала у розкритті поняття «екологічність», розширенні уявлень учнів про толерантну поведінку людини; розвитку вміння аналізувати, приймати рішення, вибрати правильну позицію; розвитку спостережливості, уважності до інших людей та природи, вміння бачити і розуміти взаємодію з вчинком і його наслідком; вихованні почуття взаємодопомоги та дружнього прийняття іншої людини, чуйності, взаємодопомоги, людяності, терпимості, небайдужості, прагнення вести екологічний спосіб життя.

Описаний в межах даного підпункту методичний комплекс вважаємо достатнім для того, щоб підвищити рівні сформованості екологічної грамотності учнів експериментального класу.

2.3. Узагальнення результатів дослідження

Для перевірки ефективності методики формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології» нами було проведено контрольний етап дослідження.

Для здобуття порівняльних даних результатів респондентам пропонувалися завдання, аналогічні до констатуючих зрізів, мета яких полягала: в перевірці впливу методики на розвиток екологічної грамотності учнів.

Підсумовуючи результати контрольного експерименту, ми виявили, що відбулися позитивні зміни в експериментальній групі. Це зумовлено процесом включення різних видів діяльності екологічного змісту на уроках дизайну і технологій, усвідомлення його важливості самими учасниками експерименту – вчителями та учнями, частково – батьками.

Спостерігаючи за роботою молодших школярів на уроках дизайну і технологій, ми виявили, що більшість з них проявляли ініціативу і, отримуючи задоволення від роботи над завданнями екологічного спрямування, прагнули опанувати й застосувати набуті знання у власній природоохоронній діяльності.

Завершенням упровадження методики, спрямованої на підвищення рівнів сформованості екологічної грамотності на уроках дизайну і технологій стала перевірка її ефективності.

Результати контрольного етапу експерименту в експериментальній групі представлено в таблиці 2.3.1.

Таблиця 2.3.1

**Рівні сформованості екологічної грамотності
учнів експериментальної групи
(констатувальний та контрольний етапи експерименту)**

Рівні	Результати констатувального експерименту	Результати контрольного експерименту
-------	--	--------------------------------------

	кількість учнів	відсоток від загальної вибірки	кількість учнів	відсоток від загальної вибірки
Високий	4	23,5%	6	35,9%
Середній	8	47,1%	9	52,9%
Низький	5	29,4%	2	11,2%

Порівняння результатів дослідження в експериментальній групі ми зобразили за допомогою гістограми (Див. Рис. 2.3.1).

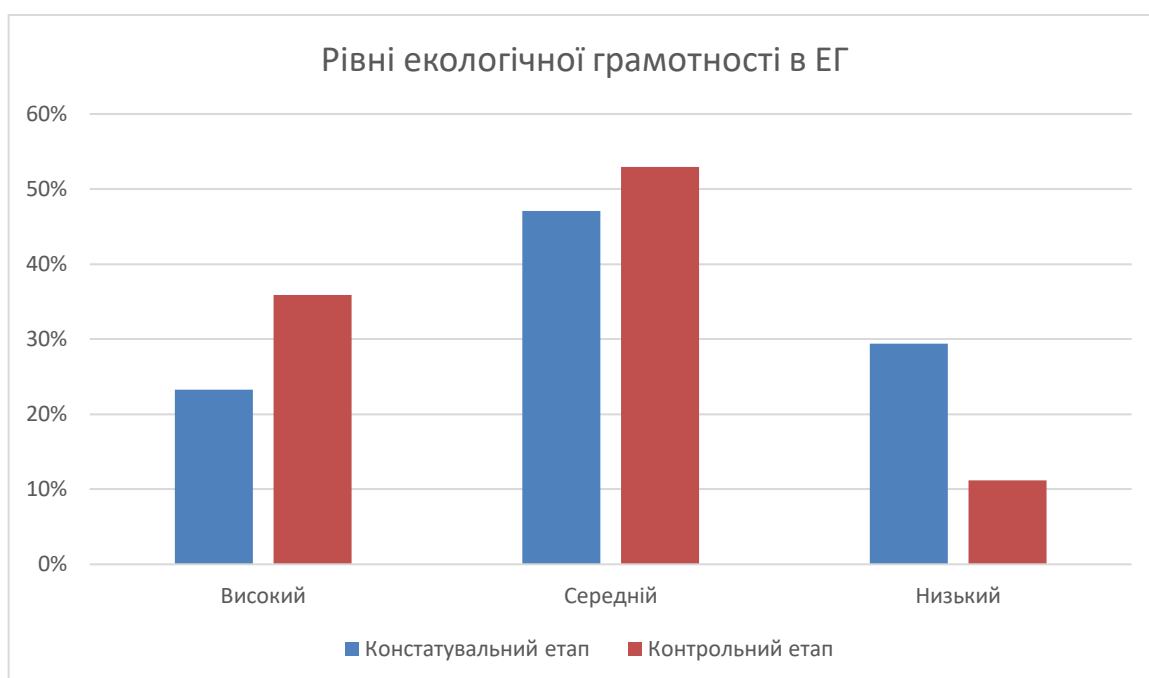

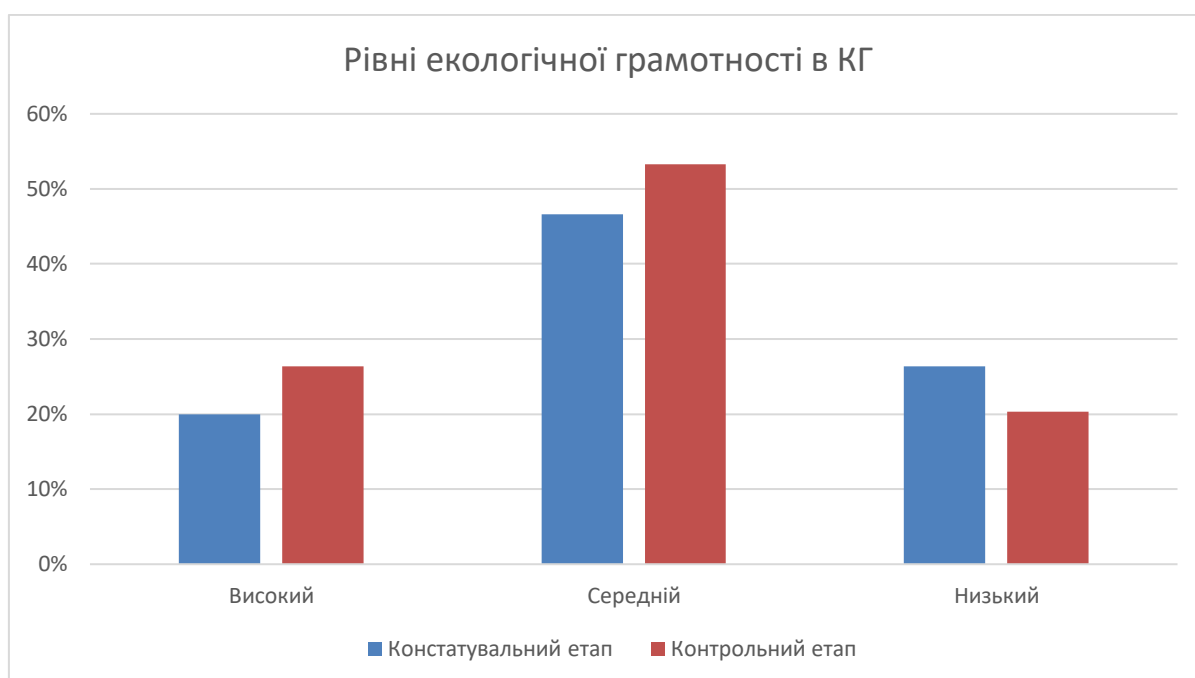
Рис. 2.3.1. Результати дослідження сформованості екологічної грамотності в експериментальній групі (констатувальний та контрольний етапи експерименту)

Результати сформованості екологічної грамотності в учнів контрольної групи представлено в таблиці 2.3.2. та на рис. 2.3.2.

Таблиця 2.3.2

**Рівні сформованості екологічної грамотності учнів контрольної групи
(констатувальний та контрольний етапи експерименту)**

Рівні	Результати констатувального експерименту		Результати контрольного експерименту	
	кількість дітей	відсоток від загальної вибірки	кількість дітей	відсоток від загальної вибірки
Високий	3	20%	5	26,4%
Середній	7	46,6%	8	53,3%
Низький	5	26,4%	2	20,3%

Рис. 2.3.2. Результати дослідження сформованості екологічної грамотності в контрольній групі (констатувальний та контрольний етапи експерименту)

На формуальному і, особливо, на контрольному етапі дослідження очевидним стало те, що за допомогою цілеспрямованої роботи з розвитку екологічної грамотності на уроках дизайну і технологій в учнів експериментальної групи значно підвищився рівень розвитку досліджуваної якості, порівняно з результатами дослідження в контрольній групі. Таким

чином, ми отримали результати, що засвідчили ефективність цього напрямку роботи.

Як засвідчив контрольний етап експерименту, низький рівень сформованості екологічної грамотності в учнів експериментальної групи знизився на 18,2 %, середній – зріс на 5,8 %, в той час як високий рівень зріс на 12,4 %.

Натомість у дітей контрольної групи рівень розвитку в досліджуваному аспекті зріс не суттєво. Високий рівень зріс на 6,4 %, середній – на 6,7, а низький рівень знизився на 61,1 %.

Педагогічний експеримент показав, що ефективність процесу формування екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти залежить від змісту і форм впровадження різних видів діяльності екологічного змісту на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».

Проведений експеримент підтвердив наше припущення про те, що ефективність процесу формування екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології» залежить від: використання вчителем на уроці форм, методів та прийомів, які передбачають активність учнів у процесі пізнання природного довкілля та сприятимуть усвідомленню дітьми значення природи в житті суспільства; систематичного й спеціально організованого освітнього простору збагаченого різноманітними видами творчої діяльності; організації діяльності дитини, надання їй простору для ініціативи та самостійності.

2.4. Методичні рекомендації вчителям початкових класів щодо формування екологічної грамотності здобувачів освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології»

На основі опрацювання значної кількості науково-методичних джерел за темою дослідження, власних спостережень за діяльністю вчителів та учнів на

уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології», проведеного педагогічного дослідження вважаємо доречним запропонувати деякі рекомендації вчителям щодо формування екологічної компетентності здобувачів початкової освіти на уроках дизайну і технологій в умовах НУШ:

1. Враховуйте головні компоненти Концепції нової української школи, а саме:

- сучасний зміст освіти, що спрямований на розвиток критичного мислення, що є чинником успішного становлення особистості в суспільному середовищі;

- принцип дитиноцентризму та урахування потреб та здібностей здобувачів освіти;

- наскрізність процесу навчання, виховання та розвитку підростаючого покоління, що сприяє формуванню найважливіших цінностей особистості кожного учня;

- педагогіка, що ґрунтується на засадах співпраці та партнерства між всіма учасниками освітнього процесу: учнями, вчителями й батьками.

2. Намагайтеся створювати сприятливу атмосферу на уроках дизайну і технологій, за якої учні відчуватимуть себе комфортно й безпечно. Реалізувати цю ідею можна різними способами, зокрема:

- похвалити школярів за навчальні досягнення;

- спокійно реагувати на хибні або неповні відповіді учнів, акцентувати увагу на тому, що було правильно, спокійним тоном повторювати запитання, висловлювати їх іншими словами, що сприяє кращому розумінню учнями;

- враховувати індивідуальні можливості школярів;

- поважати думку кожного учня;

- заохочувати повагу та взаємодопомогу в учнівському колективі.

3. Використовуйте активні методи навчання на уроках дизайну і технологій. Пам'ятайте про те, що навчальний процес, за умови застосування таких методів і прийомів, відбувається внаслідок постійної, активної взаємодії всіх його учасників. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове,

навчання у співпраці). Наголосимо, що вкрай важливо аби всі учасники цього процесу (вчитель, учні) були рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, і усвідомлювали, що вони роблять, з якою метою, рефлексували з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють.

4. Використовуйте на різних етапах уроку такі методи:

– на етапі актуалізації опорних знань – «Акваріум», «Мозковий штурм», «Мікрофон», «Асоціативний кущ», «Взаємоопитування», «Вірю-не вірю», «Знайди помилку» та інші;

– на етапі вивчення нового матеріалу – інтерактивну технологію колективно-групового навчання «Навчаючи – учусь», стратегії «Знаємо – хочемо знати – дізналися», «Навчаючи-вчуся» тощо;

– на етапі закріплення нового матеріалу доречно застосовувати неодноразове повторення фундаментальних понять та підсумкове повторення, використовувати різні види сприйняття учнями навчальної інформації: практична робота, робота в групах, робота в парах, самостійна робота. Для розв'язання складних проблем доречно використовувати інтерактивні технології кооперативного навчання «Ромашка Блума», «Діалог», «Пошук інформації», «Коло ідей», роботи в малих групах та інші. Важливими є ігри та ігрові прийоми, пов'язані з життєвими ситуаціями екологічного характеру;

– на етапі підведення підсумків важливо спонукати учнів до рефлексії. Для цього можна використати такі вправи як «Закінчи речення», «Знаю-дізнався-хочу дізнатися», «Кластер» (Групування), «Драбинка успіху» та інші.

5. Сприяйте вихованню потреби й бажання навчання впродовж життя й практично та творчо застосовувати здобуті знання в практичній діяльності. Будуйте процес взаємної діяльності на уроках дизайну і технологій на засадах партнерства та відповідальності кожної особистості за спільний результат.

6. Систематично працюйте над підвищенням фахового рівня в контексті формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках дизайну і технологій, займайтеся самоосвітою в цьому напрямку та діліться власним досвідом та результатами.

ВИСНОВОК ДО РОЗДІЛУ II

Другий розділ присвячено дослідженню актуального стану сформованості екологічної компетентності у здобувачів початкової освіти та перевірці ефективності методики розвитку досліджуваної якості на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології». Для цього нами було проведено експериментальне дослідження на базі Стрільниківської гімназії Путивльської міської ради. У педагогічному експерименті взяли участь 32 учні цього закладу освіти. Серед них було визначено експериментальну групу (ЕГ) – 3 клас – 17 учнів, класним керівником якого є Л. Безкоровайна та контрольну (КГ) – 4 клас – 15 учнів, класний керівник – О. Приблуда.

На етапі експериментального дослідження використовували анкетування, методику вивчення продуктів діяльності здобувачів початкової освіти, спостереження, бесіду, а також методи статистичної обробки даних.

Дослідження реалізовувалося в три етапи.

На першому етапі здійснено аналіз сучасного стану проблеми формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти в науковому доробку зарубіжних та вітчизняних дослідників, уточнено мету та завдання дослідження, а також підібрано діагностичний інструментарій.

На другому етапі проведено дослідження ефективності методики формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».

На третьому етапі узагальнено результати експерименту, перевірено їх відповідність меті та завданням дослідження, відбувалося оформлення отриманих результатів.

З метою з'ясування поглядів педагогів на процес формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології» нами було проведено анкетування вчителів початкових класів.

Всього було опитано 11 респондентів, які дали відповіді на запитання розробленої нами анкети. Результати анкетування вчителів початкової класів дають підстави стверджувати, що уроки інтегрованого курсу «Дизайн і технології» володіють вагомим потенціалом для формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти.

Наступним кроком дослідження стало визначення рівнів сформованості екологічної грамотності в учнів контрольного та експериментального класів. Отримані результати вказували на те, що у класах переважають діти з середнім та низьким рівнем розвитку в досліджуваному аспекті, що зумовило необхідність розробки та впровадження методики, спрямованої на підвищення рівнів сформованості екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти.

Для підвищення рівнів сформованості екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти було проведено формувальний етап дослідження як уже зазначалося на базі Стрільниківської гімназії Путивльської міської ради.

Для цього було розроблено методику формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках дизайну і технологій і впроваджено в освітній простір з учнями експериментального класу.

На цьому етапі експериментального дослідження ми намагалися організувати освітню діяльність з молодшими школярами таким чином, щоб максимально сприяти вирішенню наступних завдань, а саме: формування основ екологічного природокористування; розвиток раціонального використання природних ресурсів з розумінням важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства; розвиток творчих здібностей здобувачів освіти на уроках дизайну і технологій; виховання любові до природи та прагнення дотримуватися правил природоохоронної поведінки.

З метою підвищення рівнів сформованості екологічної компетентності з учнями 3 (експериментального) класу було проведено серію уроків дизайну і технологій за темою дослідження, а також етичну бесіду «Хто така еколюдина?».

Завершенням упровадження методики, спрямованої на підвищення рівнів сформованості екологічної грамотності на уроках дизайну і технологій стала перевірка її ефективності. На формувальному і, особливо, на контрольному етапі дослідження очевидним стало те, що за допомогою цілеспрямованої роботи з розвитку екологічної грамотності на уроках дизайну і технологій в учнів експериментальної групи значно підвищився рівень розвитку досліджуваної якості, порівняно з результатами дослідження в контрольній групі. Таким чином, ми отримали результати, що засвідчили ефективність цього напрямку роботи.

Як засвідчив контрольний етап експерименту, низький рівень сформованості екологічної грамотності в учнів експериментальної групи знизився на 18,2 %, середній – зріс на 5,8 %, в той час як високий рівень зріс на 12,4 %.

Натомість у дітей контрольної групи рівень розвитку в досліджуваному аспекті зріс не суттєво. Високий рівень зріс на 6,4 %, середній – на 6,7, а низький рівень знизився на 61,1 %.

Педагогічний експеримент показав, що ефективність процесу формування екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти залежить від змісту і форм впровадження різних видів діяльності екологічного змісту на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».

Проведений експеримент підтвердив наше припущення про те, що ефективність процесу формування екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології» залежить від: використання вчителем на уроці форм, методів та прийомів, які передбачають активність учнів у процесі пізнання довкілля та сприятимуть усвідомленню дітьми значення природи в житті суспільства; систематичного й спеціально організованого освітнього простору збагаченого різноманітними видами творчої діяльності; організації діяльності дитини, надання їй простору для ініціативи та самостійності.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Викладене в межах даного дослідження дає підстави стверджувати, що формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти є одним із ключових завдань сучасного уроку дизайну і технологій.

Відповідно до першого завдання – *«Здійснити аналіз психологічної, науково-педагогічної та методичної літератури з досліджуваного питання»* з'ясовано, що екологічна грамотність молодшого школяра є здатністю підростаючої особистості до ситуативної діяльності в соціальному та природному середовищі, за якої набуті екологічні знання, навички, досвід та цінності актуалізуються в умінні приймати рішення, виконувати відповідні дії, нести відповідальність за прийняті рішення, усвідомлюючи їх наслідки для довкілля. Екологічна грамотність, як і екологічна свідомість є складовою суспільної свідомості і полягає в усвідомленні дитини себе, як частини живої природи, а також формування екологічного мислення. Передумова для цього – екологічні знання, наслідок – екологічний світогляд.

Відповідно до другого завдання – *«Визначити мету та завдання технологічної освітньої галузі в початковій школі ЗЗСО»* проаналізовано дві типові освітні програми, розроблені під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна, та на їх основі визначено мету та завдання технологічної освітньої галузі, зміст якої реалізується через інтегрований курс «Дизайн і технології».

Встановлено, що технологічна освітня галузь спрямована на формування компетентностей в галузі техніки і технологій та інших ключових компетентностей, здатності до зміни навколишнього світу засобами сучасних технологій без заподіяння йому шкоди, до використання технологій для власної самореалізації, культурного і національного самовираження. Зміст технологічної освітньої галузі реалізується через інтегрований курс «Дизайн і технології».

Відповідно до третього завдання – *«Розкрити особливості формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу*

«Дизайн і технології»», доведено, що зміст інтегрованого курсу «Дизайн і технології» володіє значним потенціалом для формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти. Формування цієї якості може відбуватися під час розв'язування екологічних ребусів, загадок і кросвордів, в процесі підготовки та презентації проєктів на екологічну тематику, в ході еколого-краєзнавчих екскурсій та акцій (збільшення площі зелених насаджень, виготовлення годівниць та шпаківень, догляд за рослинами, проведення толок тощо).

Для розв'язання четвертого завдання – *«Розробити та експериментально перевірити ефективність методики формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології»»* нами було проведено експериментальне дослідження на базі Стрільниківської гімназії Путивльської міської ради. В педагогічному експерименті взяли участь 32 учні цього закладу освіти. Серед них було визначено експериментальну групу (ЕГ) – 3 клас – 17 учнів, класним керівником якого є Л. Безкоровайна та контрольну (КГ) – 4 клас – 15 учнів, класним керівником якого є О. Приблуда.

На етапі експериментального дослідження використовували анкетування, методику вивчення продуктів діяльності здобувачів початкової освіти, спостереження, бесіду, а також методи статистичної обробки даних. Результати анкетування вчителів початкових класів дають підстави стверджувати, що уроки інтегрованого курсу «Дизайн і технології» володіють вагомим потенціалом для формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти.

Наступним кроком дослідження стало визначення рівнів сформованості екологічної грамотності в учнів контрольного та експериментального класів. Отримані результати вказували на те, що переважають діти з середнім та низьким рівнем розвитку у досліджуваному аспекті, що зумовило необхідність розробки та впровадження методики, спрямованої на підвищення рівнів сформованості екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти.

Для підвищення рівнів сформованості екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти було проведено формувальний етап дослідження як уже зазначалося на базі Стрільниківської гімназії Путивльської міської ради. Для цього було розроблено методичку формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках дизайну і технологій і впроваджено в освітній простір з учнями експериментального класу.

З метою підвищення рівнів сформованості екологічної компетентності з учнями 3 (експериментального) класу було проведено серію уроків дизайну і технологій за темою дослідження, а також етичну бесіду «Хто така еко-людина?».

Завершенням упровадження методички, спрямованої на підвищення рівнів сформованості екологічної грамотності на уроках дизайну і технологій стала перевірка її ефективності. На формувальному і, особливо, на контрольному етапі дослідження очевидним стало те, що за допомогою цілеспрямованої роботи з розвитку екологічної грамотності на уроках дизайну і технологій в учнів експериментальної групи значно підвищився рівень розвитку досліджуваної якості, порівняно з результатами дослідження в контрольній групі. Таким чином, ми отримали результати, що засвідчили ефективність цього напрямку роботи.

Як засвідчив контрольний етап експерименту, низький рівень сформованості екологічної грамотності в учнів експериментальної групи знизився на 18,2 %, середній – зріс на 5,8 %, в той час як високий рівень зріс на 12,4 %.

Натомість у дітей контрольної групи рівень розвитку в досліджуваному аспекті зріс не суттєво. Високий рівень зріс на 6,4 %, середній – на 6,7, а низький рівень знизився на 61,1 %.

Реалізація останнього завдання – *«Запропонувати методичні рекомендації вчителям початкових класів щодо формування екологічної грамотності здобувачів освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і*

технології» зумовила необхідність розробки методичних рекомендацій вчителям із досліджуваної проблеми.

Педагогічний експеримент показав, що ефективність процесу формування екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти залежить від змісту і форм впровадження різних видів діяльності екологічного змісту на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».

Проведений експеримент підтвердив наше припущення про те, що ефективність процесу формування екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології» залежить від: використання вчителем на уроці форм, методів та прийомів, які передбачають активність учнів у процесі пізнання природного довкілля та сприятимуть усвідомленню дітьми значення природи в житті суспільства; систематичного й спеціально організованого освітнього простору збагаченого різноманітними видами творчої діяльності; організації діяльності дитини, надання їй простору для ініціативи та самостійності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусенко І. В. Організаційно-педагогічні умови формування екологічної грамотності молодших школярів. *Початкова школа*, 2017. Вип. 8 (578). С. 25-28.
2. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*, 2010. №9. С. 1–4.
3. Белан Т. Г. Кравченко О. Д. Екологічне виховання учнів та уроках технологій. The VIII International Science Conference «*Problems and tasks of modernity and approaches to their solution*», March 02 – 05, 2021, Tokyo, Japan С. 137-139.
4. Бербец В., Чаплоуцький В. Чинники та принципи формування екологічної грамотності учнів 5–9 класів на уроках технологій в закладах загальної середньої освіти. *Наука. Освіта. Молодь*. 2022. Ч. 1. С. 31-34.
5. Величко Р. М. До питання про екологічну грамотність та екологічну компетентність учнів Нової української школи. *Управлінський дискурс макаренківської педагогіки*. 2022. С. 108-110.
6. Веремійчик І.М. Методика «Дизайн і технології» в початковій школі. Тернопіль, 2007. 276 с.
7. Вільховецька Н. Ю. Формування екологічної грамотності та здорового життя на уроках технологій у старшій школі. *Наукові записки молодих учених*, 2019. Вип. 4. С. 125-131.
8. Вовк Т. В., Марова С. Ф. Екологічна освіта в школі: аналіз наукових парадигм і підходів. *Державне управління*, 2016. Вип. 4 (56). С. 32-35.
9. Войтович А. Принципи екологічного виховання молодших школярів у другій половині ХХ століття. *Молодь і ринок*, 2015. №8(127). С. 164-169
10. Гаврик О. А. Формування екологічної компетентності в контексті ідей Нової української школи. *Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи*, 2018. С. 63-66.

11. Герасимчук А. Методика формування екологічної грамотності молодшого школяра. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*, 2021. Вип. 10. С. 161-163.
12. Горгош Л. І. Інтеграція інноваційних та традиційних технологій в навчально-виховному процесі початкової школи. *Розкажіть онуку*. №1-2. 2009. С.4-14.
13. Гриневич Л., Елькін М., Калашнікова О. та ін. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (Дата звернення: 29.04.2023).
14. Грошовенко О. П., Казьмірчук Н. С., Вікарчук Н. Г. Формування природничих компетентностей молодших школярів засобами проєктної діяльності. *Імідж сучасного педагога*, 2021. Вип. 1 (196). С. 95-100.
15. Даніліна І. В. Навчальні проєкти у початковій школі. Харків: Основа, 2016. 160с.
16. Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою КМУ 21 лютого 2018 р. № 87 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 25.10.2022).
17. Дрозд Л. В. Технології навчання у педагогічній науці: історичний аспект. *Дидакал: часопис: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Університетська освіта в Україні у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*, 17–18 листопада 2020 р. Кафедра загальної педагогіки та андрагогіки ПНПУ імені В. Г. Короленка. Полтава, 2021. № 21. С. 168-170.
18. Закон України «Про повну загальну середню освіту» № 463-IX від 16 січня 2020 року. URL: <https://osv-osvita.gov.ua/zakon-ukraini-pro-povnu-zagalnu-serednju-osvitu-10-14-11-16-04-2020/> (Дата звернення: 25.10.2022).
19. Закон України «Про освіту» (Редакція від 21.11.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Дата звернення: 25.10.2022).

20. Зубцова Ю. Є. Педагогічні умови застосування ігрових методів навчання під час адаптаційно-ігрового періоду в НУШ. *Нова українська школа в умовах викликів сучасності: зб. тез доповідей*, 2019. С. 83-85.
21. Іванова Т. В. Екологічна освіта як базова складова екологічної політики держави. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка, Психологія*, 2017. Вип. 11. С. 58-61.
22. Кирилюк К. В. Використання ігрових технологій в початковій школі. URL: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-igrovih-tehnologiy-v-pochatkoviy-shkoli-59468.html> (Дата звернення: 23.04.2023).
23. Коберник Г; Інтерактивне навчання в системі нових освітніх технологій. *Початкова школа. №10. 2004. С. 8-10.*
24. Кодлюк Я. П. Якісні характеристики сучасної початкової освіти. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 334–338.
25. Концепція екологічної освіти України (2001). Затверджено Рішенням Колегії МОН України № 13/6-19 від 20.12.01. URL: <http://shkola.ostriv.in.ua/publication/code-148B3B2021C2C/list-B407A47B26> (Дата звернення: 10.11.2022).
26. Концепція Нової української школи. 2016. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch2016/konczepczya.html> (Дата звернення: 22.10.2022).
27. Кривонос О. Формування екологічної грамотності і здорового способу життя учнів закладу загальної середньої освіти в контексті концепції нової української школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2020. № 9 (103). С. 353-363.
28. Лакєєв В. В. Формування екологічної компетентності здобувачів освіти на уроках трудового навчання. URL: <http://teacherjournal.in.ua/blog/articles/10-636ecology-lakeev-1.pdf> (Дата звернення: 20.01.2023).

29. Мамотенко А. В. До питання особливостей формування однієї з ключових компетентностей НУШ «Екологічна грамотність і здорове життя». *Світ наукових досліджень*. 2023. Вип. 23. С. 105-107.

30. Мачача Т. Особливості змісту та методики інтегрованого курсу «Дизайн і технології» технологічної освітньої галузі початкової освіти. *Нова українська школа: кожна дитина – успішна і щаслива*. С. 111-118. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713937/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf> (Дата звернення: 25.01.2023).

31. Мачача Т. С., Стрижова Т. В., Собецька С. А. та ін. Дизайн і технології: навч.-метод. посібник. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2018. 64 с.

32. Нечитайло Л. Г. Формування екологічної культури молоді: практичний посібник. Балаклія, 2018. 75 с.

33. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. H. M. Bibik. Київ: Літера ЛТД, 2018. 160 с.

34. Огієнко Д. П. Використання інтерактивних технологій навчання в курсі «Дизайн і технології» в початковій школі. *New Inception*. 2021. № 1-2. С. 39-46.

35. Первушин В. С. Формування екологічної грамотності в стратегії Нової української школи. *Педагогічна освіта: здобутки, проблеми, перспективи*. 2023. С. 12-14.

36. Про затвердження типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Савченко О. Я. 1 - 2 клас. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Savchenko.pdf> (Дата звернення: 12.12.2022).

37. Про затвердження типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Савченко О. Я. 3 - 4 клас. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya>

[prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf](#) (Дата звернення: 10.11.2022).

38. Про затвердження типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Шияна Р. Б. 1 - 2 клас. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf> (Дата звернення: 12.11.2022).

39. Про затвердження типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Шияна Р. Б. 3 - 4 клас. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 № 743-22. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyyan.pdf> (Дата звернення: 12.11.2022).

40. Ратушняк О. М. Формування екологічної компетентності учнів початкової школи. *Методика початкового навчання і дошкільного виховання. Збірник наукових праць*, 2014. Вип. 16 (1). С. 325-330.

41. Рашкевич М. В. Шляхи активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти на уроках з предмета «Дизайн і технології» в початковій школі. URL: <https://vseosvita.ua/library/slahi-aktivizacii-navcalno-piznavalnoi-dialnosti-zdobuvaciv-osviti-na-urokah-z-predmeta-dizajn-i-tehnologii-v-pocatkovij-skoli-metodicni-poradi-409051.html> (Дата звернення: 12.08.2023).

42. Рудишин С. Д. Освіта для сталого розвитку як педагогічна і соціальна проблема. *Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку природничих наук та методик їх викладання: матеріали I науково-практичної конференції (24–25 березня 2016 р.)*. Суми: Видавничий дім «Ельдорадо», 2016. С. 166–170.

43. Савченко Л. О., Волкова Н. В., Кулінка Ю. С. Ігри та ігрові технології на уроках трудового навчання: навчально-методичний посібник. Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2012. 284 с.

44. Савченко О. Я. Розвиток особистості школяра – стрижнева проблема творчості В. О. Сухомлинського. *Животворча сила педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського*. Донецьк: Витоки, 2011. С. 17-22.

45. Сиволапова Є. Уроки дизайну та технологій як засіб розвитку учня початкової школи. *Студентські ініціативи: теорія і практика початкової освіти: матеріали II наук.-практ. інтернет-конф. студ. ф-ту почат. навчання*, Харків, 2021. С. 51-53.

46. Смирнова М. Є. Система ціннісних орієнтирів сучасної української школи. Джерело педагогічних інновацій. *Цінності Нової української школи*. Науково-методичний журнал. Харків: Харківська академія неперервної освіти, 2022. Вип. 2(38). С. 8-15.

47. Сорокіна Г. О. Використання ефективних форм та методів навчання й виховання в екологічній освіті школярів. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*, 2010. Вип. 1. С. 50-55.

48. Солонар Н. Розвиток екологічної компетентності молодших школярів на уроках «Я досліджую світ». *Матеріали Студентської наукової конференції Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (20-21 квітня 2021 року, м.Чернівці)*. 2021. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. С. 215-216.

49. Суховєєва К. Ю. Критерії, показники та рівні сформованості екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти. **ДОПИСАТИ ДАНІ!!!**

50. Суховєєва К. Ю. Особливості формування екологічної грамотності здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології». *Початкова освіта в парадигмі Нової української школи: виклики часу: збірник матеріалів Всеукраїнської науково–практичної конференції (27 квітня 2023 року, м. Глухів) / за заг. ред. Ольги Вишник*. Глухів, 2023. С.123-126.

51. Ткачук Н. О., Ткачук О. П. Особливості екологічного виховання учнів шляхом співпраці загальноосвітніх і вищих навчальних закладів. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*, 2017. Вип. 2 (24). С. 95-100.

52. Тодосієнко Н. Формування естетичного сприймання у молодших школярів у процесі використання інтегративних художньо-педагогічних технологій. *New Inception*, 2020. Вип. 2. С. 49-58.
53. Толочко С. В. Мотивація як важлива соціальна навичка та складова екологічної компетентності дітей та учнівської молоді. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 2020. 24 (1). С. 203–215
54. Федоров І. І. Екологічне виховання учнів на уроках технологій. *Концепт*. 2017. №11. С. 47-48.
55. Федорчук В. В. Педагогічні технології в початковій школі. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Зволейко Д. Г., 2014. С. 71-87.
56. Шуляєва К. С. Методичні рекомендації з теми «Проекти в початковій школі». Маріуполь 2020. 37 с.
57. Tolochko S., Lymar V., Ridei N. Possibilities of utilization of the virtual environments in education. *Edukacja – Technika – Informatyka*, 2016. 2 (16), Pp. 258–263.
58. Bordiug N., Rashchenko A., Les T. Workshop as a method of training future experts in techogenic and environmental safety. *Науковий журнал «ScienceRise: Pedagogical Education»*. 2020. №3(36). С. 38-41.
59. Bordiug N. Criteria and formation levels of professional competences of specialists of the nature protection branch in ecological monitoring. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 2019. 4(31). Pp. 4–7.
60. Tolochko S. Reforming of ukrainian educational system in the context of transborder integration into the world academic space. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 2020. 2(35). Pp. 8–13.
61. Tolochko S., Bordiug N., Knysh I. Transversal competencies of innovative entrepreneurship professionals in lifelong education. *Baltic Journal of Economic Studies*, 2020. 6(3). Pp. 156–165.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для вчителів

Шановні вчителі!

З метою з'ясування думки педагогів щодо доцільності та ефективності формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології» ми проводимо це опитування.

Просимо Вас відповісти на питання анкети. Будемо вдячні за відверті відповіді!

1. Чи вважаєте ви необхідним формувати екологічну компетентність молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології»? Чому?

а) так; б) ні; в) інший варіант відповіді.

---

2. Яким методам та прийомам Ви надаєте перевагу в процесі формування екологічної грамотності учнів 1-4 класів на уроках дизайну і технологій? (Вказати назви)

---

3. Поділіться, будь-ласка, власним інноваційним досвідом формування екологічної компетентності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології».

---

4. Назвіть методичні розробки, які Ви особисто створили з питань формування екологічної грамотності молодших школярів на уроках інтегрованого курсу «Дизайн і технології». Які з них Ви презентували:

в роботі шкільної методичної комісії: _____

_____

в роботі міської методичної комісії: _____

_____

на обласному та всеукраїнському рівні: _____

_____

Дякуємо за відповіді!

Анкета для визначення рівнів сформованості екологічної грамотності у здобувачів початкової освіти

Клас: _____

Твоє прізвище та ім'я: _____

1. Чи любиш ти бувати на природі?

А) так;

Б) ні

2. Що тебе найбільше приваблює в природі?

А) краса;

Б) пісні птахів;

В) чисте повітря;

Г) спокій;

Д) інше _____

3. Чи можеш ти зірвати польові або лісові квіти для того, щоб подарувати мамі букетик?

А) так;

Б) ні

4. Чи намагаєшся ти прибирати сміття, залишене кимось (наприклад, на лісовій галявині чи біля будинку)?

А) так;

Б) ні

5. Що робиш зі сміттям, що залишилось після твого відпочинку?

А) залишаю на місці відпочинку;

Б) закопую в яму;

В) спалюю на місці;

Г) забираю з собою.

5. Які норми та правила поведінки в природі ти знаєш?

А) не лови диких тварин;

Б) не руйнуй пташині гнізда;

В) не руйнуй мурашники;

Г) не ламай гілок, дерев і кущів;

Д) не пошкодуй кору дерева;

Які ще правила поведінки в природі ти знаєш?

---

6. Звідки ти дізнався (лася) про правила поведінки в природі?

А) розповіла вчителька;

Б) прочитав(ла) у художній літературі;

В) розповіли батьки.

Г) інше _____

7. Що ти відчуваєш, коли бачиш, як хтось завдає шкоди природі?

---

8. Як ти можеш допомагати природі?

Дякуємо за відповіді!

Конспект уроку дизайну і технологій на тему «Виготовлення жабеняти з паперу за зразком. Практична робота: виготовлення жабеняти з паперу»

Клас: 3

Предмет: дизайн і технології

Тема: Виготовлення жабеняти з паперу за зразком. Практична робота: виготовлення жабеняти з паперу

Мета:

— **формування предметних компетентностей:** учити урізноманітнювати дизайн ігрового середовища саморобками, виготовленими в техніці оригамі; удосконалювати навички роботи з папером; виробляти вміння вчитися, виготовляти вироби в техніці оригамі, організувати своє робоче місце; розвивати фантазію, образне мислення, творчі здібності; виховувати естетичні смаки, культуру праці;

— **формування ключових компетентностей:** спілкування державною (*і рідною у разі відмінності*) мовами; уміння навчатися впродовж життя; соціальні та громадянські компетентності, загальнокультурна грамотність.

Обладнання: двосторонній папір зеленого кольору, (кольоровий папір), лінійка, декоративні очка, олівці або фломастери чорного кольору, ножиці, клей, комп'ютер, відеоролик.

Тип уроку: урок застосування знань, умінь і навичок

Міжпредметний зв'язок: малювання, читання, я досліджую світ

Очікуваний результат: усвідомлення необхідності оберігати природу; вміння виготовляти жабку з паперу, дотримуватися правил з техніки безпеки, слухати вчителя.

Хід уроку:

1. Організаційний момент.

2. Актуалізація набутих знань

1. Бесіда за матеріалом попереднього уроку – фронтальне опитування.
2. Загадки про комах, тварин.

У болоті ця квакуха

Рот роззявила по вуха,

Ловить мушок, комарів, –

Ква – ква – ква, – лунає спів.

Все зелене: спинка, лапки

У болотяної ...

(Жабки)

3. Вступна бесіда з техніки безпеки під час роботи на уроці

3. Повідомлення теми та мети уроку

- Сьогодні будемо виготовляти жабенятко з паперу.

4. Сприйняття нового матеріалу

1. Робота з зошитом, з ілюстраціями, обговорення технології роботи.

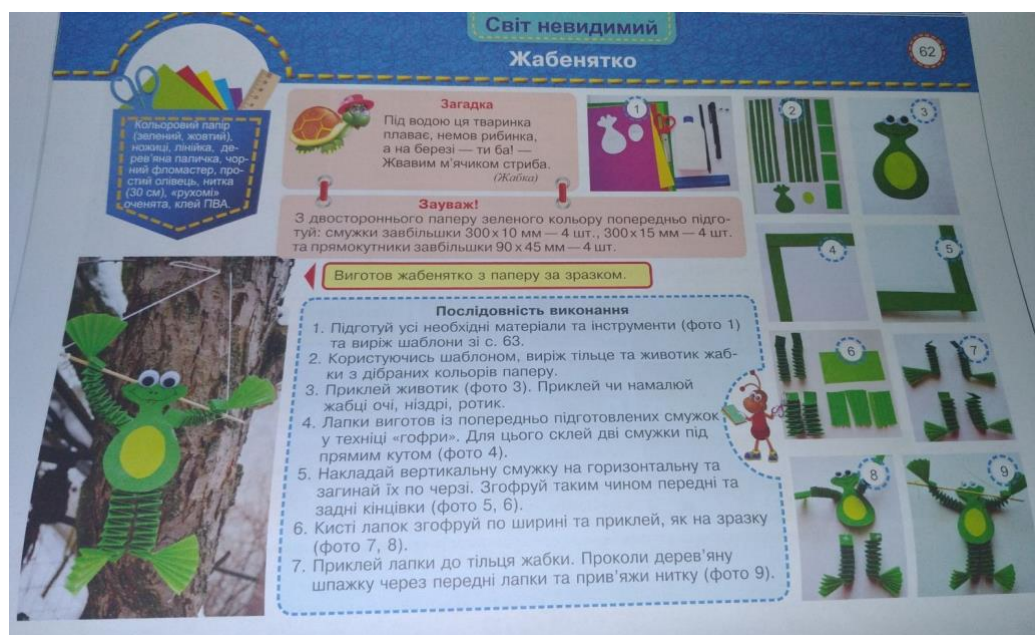
2. Бесіда «Яку користь жабка приносить природі»- колективне обговорення теми

3. Первинний інструктаж роботи - пояснення вчителем матеріалу уроку

4. Фізкультхвилинка- руханка. Перейти за покликанням.

<https://www.youtube.com/watch?v=Dg5HyUnfOV8>

5. Робота за наочними посібниками- колективне обговорення послідовних дій

5. Закріплення та узагальнення вивченого матеріалу

1. Вторинний інструктаж роботи- діти повторюють послідовність дій, правила з техніки безпеки під час уроку
2. Практична робота- самостійна робота учнів під керівництвом вчителя
3. Індивідуальна робота- допомога учням вчителем
4. Фізкультхвилинка- пальчикова гімнастика та вправи для очей
5. Продовження практичного заняття під керівництвом вчителя
6. Завершення виконання робіт- демонстрація готових учнівських робіт- складання виставки розроблених дизайнерських робіт розкладів- аналіз робіт.
7. Колективне обговорення виконаних робіт

6. Підсумок уроку.

1. Підсумкова бесіда за матеріалом уроку – Рефлексія
  - Про що йшла мова на уроці?
  - Які труднощі були в роботі, над чим слід попрацювати?
  - Чим сподобалась заняття, де даний виріб можна використати в побуті?
2. Гра «Журналіст» - бесіда по матеріалу вивченого матеріалу на уроці
3. Вербальне оцінювання учнів за урок

Конспект уроку дизайну і технологій на тему «Згинання і складання паперу. Раціональне використання паперу. Практична робота: створення найпростіших виробів у техніці оригамі «Собачка»»

Клас: 3

Предмет: дизайн і технології

Тема: Згинання і складання паперу. Раціональне використання паперу. Практична робота: створення найпростіших виробів у техніці оригамі «Собачка»

Мета: розширювати уявлення учнів про папір, особливості його виготовлення; ознайомити учнів із операціями згинання і складання паперу; навчити послідовності виготовлення виробу; розвивати увагу, просторове мислення, концентрацію, терпіння, дрібні м'язи рук; виховувати прагнення економно використовувати природні ресурси, культуру праці, охайність, самостійність, творчість.

Обладнання: демонстраційний матеріал — виріб із паперу (собачка, котик, та ін.), виготовлені шляхом складання; для індивідуального користування: картон, кольоровий папір, клей, пензлик, фломастери.

Хід уроку

I. Організаційна частина.

II. Актуалізація опорних знань.

1. Робота над загадками.

Влітку повно її скрізь,
Листячко зелене їсть,
А пташки її куштують,
І город, і сад рятують.

(Гусінь)

Може в яблуко залізти,
Трошечки його поїсти,

Все смачненьке виїдає

І назовні виповзає.

(Гусінь)

- Молодці! Відгадали. А чому це я згадала про гусеничку?(тому, що минулого уроку ми виготовляли її).
- А як саме ми її створювали? (робили аплікацію)
- Послухайте ще загадку:

Вірний друг у мене є,
Мені лапу подає.
Заглядає широко в очі,
Мовби щось сказати хоче.
Замість слів лиш чути: «Гав»,
Всіх котів порозганяв.
Хто скажіть цей розбишака,
Знають всі, що це... (собака)
- Чудово! Знову відгадали.
- То чому ж я загадала загадку про собачку? (тому, що ми будемо робити сьогодні песика).

2. Ігрова ситуація «Новий гість»

- Що є у собаки?
- Скільки лап?
- Який хвіст?
- Що є на голові?
- Які вуха?

III. Повідомлення теми і мети уроку.

1. *Дидактична вправа «Собака добре чи погано?» (ТРВЗ).*

2. *Дидактична гра «Коли тварини друзі, а коли вороги?» (ОБЖД)*

Мета: Закріпити знання дітей про безпечну поведінку з тваринами на прикладі ситуативних картинок.

- Сьогодні ми дізнаємося новий спосіб використання паперу, навчимося виготовляти з паперу іграшку шляхом згинання і складання.

IV. Вивчення нового матеріалу.

- Сьогодні ми створимо песика з паперу. Але це буде не аплікація, а оригамі. (а що це таке?)
- Оригамі схоже на фокус – зі звичайного листка паперу за кілька хвилин народжується чудова фігурка! Оригамі — це мистецтво складання паперу.

1. Ознайомлення з технікою оригамі Перегляд відеоролика (можна взяти будь-яке відео з інтернету, або створити самому, я використала ось це - https://www.youtube.com/watch?v=JLV8_RZ-WEA)

2. Пояснення вчителя

- Якщо зігнути аркуш та прогладити згин, то залишиться лінія.
- Ця лінія називається лінією згину. Для виготовлення іграшки треба підготувати квадрат.
- Як із прямокутника зробити квадрат? (демонстрація вчителем).

3. Розгляд зразка:

- З чого складається собачка?
- Якої форми тулуб? Якої форми голова?
- Куди дивляться вушка у собаки?
- Що ще є на голові?
- З якої форми виготовлена голова?
- З якої форми-заготівлі тулуб?

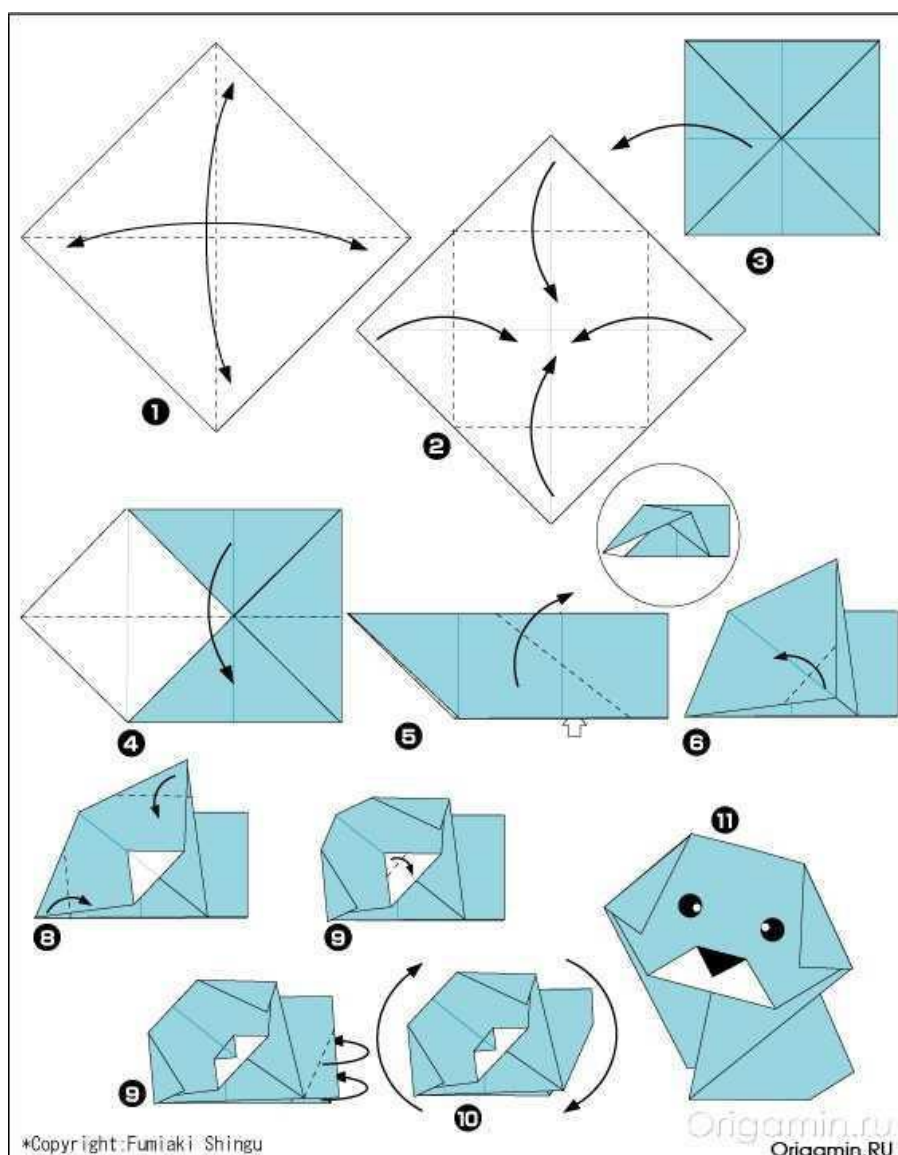
4. Руханка.

5. Практична робота.

Вчитель демонструє зразок і пояснює кожен крок. Далі показує це на папері, а учні повторюють за ним

- Квадратний аркуш паперу потрібно скласти навпіл по діагоналі, як показано на малюнку 1.
- Потім вже складений аркуш необхідно зігнути навпіл ще раз (малюнок 2).

- Чи не загладжуєте згин, це робиться для того, щоб тільки намітити середину і розмітити, де у собаки буде мордочка. Так буде простіше зробити її симетричною.
- Робимо вушка. Для цього в отриманому трикутнику верхні кути потрібно загнути вниз. Нехай діти проявлять фантазію.
- Вуха можна загнути більше і зробити їх довгими, як у спанієля, або залишити маленькими і стирчать, як у пустотливого йоркширського тер'єра.
- Щоб закінчити формування морди, потрібно загнути нижній кут трикутника вгору, як показано на малюнку 4.
- Далі фломастером або олівцем можна намалювати вічка, ніс і рот. Можна не загинати другу частину кутика, і приклеїти туди язичка. Собака готова.

Пальчикова гімнастика: «Собака»

Йшов собака через міст

(з'єднаними долонями створити силует собаки)

Чотири лапи , п'ятий хвіст

(порахувати пальці)

Гав-гав-гав - я не лякаю!

(імітувати гавкання сабаки пальцями)

Я із діточками граю!

(діти плескають в долоні)

V. Виставка дитячих робіт.

VI. Підсумок уроку.

1. Рефлексія «Мікрофон»

- На уроці сподобалося...
- Було цікаво...
- Хотілося б навчитися...

2. Ігрова ситуація «Покажи собачку» (доброу, злу, улесливу, слухняну)

Конспект уроку дизайну і технологій на тему «Робота із сучасними штучними матеріалами. Конструювання виробів з пластмасової тари»

Клас: 3

Предмет: дизайн і технології

Тема. Робота із сучасними штучними матеріалами. Конструювання виробів з пластмасової тари.

Мета: продовжити знайомити учнів з декоруванням предметів; удосконалювати навички роботи з пластиковими матеріалами; розвивати образне мислення, увагу, фантазію, кмітливість; виховувати любов до природи, акуратність під час роботи, почуття товарищескості.

Обладнання: PET – пляшка, кольоровий папір, ножиці, демонстраційний матеріал, картинки виробів із вживаного пластику.

Хід уроку

I. Організація початку уроку

1. Інтерактивна гра.

- Щоб налаштуватися на роботу і мати гарний настрій, пропоную вам таку вправу:

❖ Якщо ви хочете бути добрими і розумними, погладьте себе і сусіда по голівці.

❖ Якщо ви хочете допомагати один одному, простягніть руку товаришеві.

❖ Якщо ви хочете бути працелюбними, підніміть рученята вгору.

❖ Якщо ви хочете бути дружніми, візьміть одне одного за ручки.

❖ Якщо ви хочете бути веселими, здоровими, поплещіть у долоньки.

- Молодці!!!

II. Повідомлення теми і мети уроку

Сьогодні у нас буде цікавий урок. Ми виготовимо подарунок для однієї дуже дорогої людини і поговоримо про важливі речі.

- А перед тим, як почати роботу, давайте пригадаємо правила техніки безпеки при роботі з ножицями. *(Діти проговорюють правила безпечної роботи з ножицями)*

- Добре!

- Тепер відгадайте загадку:

Хто завжди вам допоможе?

Хто все вміє і все може?

Хто все зробить, як годиться?

Хто ця мудра чарівниця?

В цілім світі найдобріша,

Найдорожча, наймиліша?

Лагідна і ніжна сама?

Ну звичайно ж, наша .... (мама!)

- Так от для кого ми будемо сьогодні старатись. І працюватимемо з пластиком.

III. Формування знань умінь та навичок

1. Повідомлення учнів

1 учень: - Щороку в світі виробляється близько 150 млн. тонн синтетичної пластмаси. На території України діють смітники загальною площею 260 тис. га. Зараз цю проблему у нас в країні намагаються вирішувати шляхом повторної переробки пластмаси.

2 учень: Незважаючи на те, що культура сортування відходів в Україні ще не на високому рівні, все більше громадян стають уважнішими до проблем довкілля та починають відокремлювати вторинні відходи, у тому числі – пластик.

3 учень: Зазвичай відсортовувати пластик починають саме з пластикових пляшок (PET - англійською). Вони є найбільш поширеними в Україні.

PET – це харчовий пластик. Він виробляється з первинних гранул, які отримують із нафти. Зазвичай великі компанії, які виготовляють напої, налаштовують виробництво і самих пляшок.

2. Бесіда «Переваги та недоліки пластикових пляшок»

- На вашу думку, які є переваги та недоліки пластикових пляшок?
(відповіді дітей)

Недоліки:

- рідини в пластикових пляшках мають невеликий строк придатності;
- до складу деяких пляшок входять шкідливі речовини ;
- складно переробляти та утилізувати

Переваги:

- легкі,
- прозорі,
- не б'ються,
- зручні в транспортуванні.

3. Розповідь вчителя «Як сортувати пластик»

Пляшки виготовляють на спеціальних автоматизованих агрегатах, які навіть не потребують втручання людини. На виготовлення однієї літрової пляшки йде 250 мл нафти і 3 л води.

Досі ніхто не може сказати достеменно, скільки років розкладається пластик – сотню чи кілька сотень. Проте планету можна врятувати від надмірного забруднення, використовуючи його повторно.

Втім, у розвинених країнах Європи вже давно усвідомили, що відходи пластику так само, як інші відходи (папір, скло, метал тощо) потрібно максимально використовувати у виробництві як сировину.

Частина українських громадян та цілі громади вже сортують відходи. У деяких підвір'ях встановлені загальні контейнери для збирання пластику, скла, металу та паперу.

Щорічно українці викидають на полігони до 14 мільйонів тон відходів. Половина з цього - цінна вторинна сировина, яку можна переробити і продати.

Потрапляючи на один із двох десятків переробних заводів, які є в Україні, ПЕТ-пляшка проходить кілька етапів: її спочатку очищають від етикетки та інших забруднень, наприклад, олії, відсортовують кришечки, які виготовлені з іншого виду пластику, подрібнюють і плавлять. А згодом виготовляють волокна для поліестрової тканини для пошиву одягу тощо. Перший одяг, виготовлена з перероблених ПЕТ-пляшок, потрапив на полиці магазинів у 1993 році.

Найбільша проблема переробленої з ПЕТ одяжі — це мікрволокна, які губляться, наприклад, під час прання. Кожен раз коли ви перете, крихітні пластикові волокна змиваються в каналізацію та надходять у каналізаційні мережі. Насамкінець ці волокна проникають в океани.

Один із дослідників виявив, що 85% штучного матеріалу, зібраного на береговій лінії, це мікрволокна. Через мікроскопічний розмір їх надзвичайно важко виявити й очистити. Цей мікропластик був неодноразово виявлений всередині морських мешканців, він плаває в кожному океані по всьому світу і навіть потрапляє в наші воду та їжу.

Аби розуміти, яку упаковку можна сортувати на перероблення, треба знайти на ній маркування – *трикутник зі стрілочками, всередині якого має бути цифра, а під ним – літери*. Ці позначки вказують, з якого матеріалу було виготовлено пакування, тож так можна з'ясувати, як його сортувати.

ТСН **ЯК СОРТУВАТИ ПЛАСТИК**

5 НАЙПОШИРЕНИШИХ ВИДІВ ПЕРЕРОБНОГО ПЛАСТИКУ

				
РЕТ-пляшка	кришки, пляшки від побутової хімії	поліетиленові пакети	іграшки, контейнери для їжі	одноразовий посуд
				
PET	HDPE	LDPE	PP	PS

НЕ ПЕРЕРОБЛЯЄТЬСЯ В УКРАЇНІ

	
Кольорові непрозорі РЕТ-пляшки білого, жовтого, чорного кольору	ПВХ, який містить небезпечну речовину - хлор

ВАЖЛИВО: ПЛАСТИК МАЄ БУТИ ЧИСТИМ ТА УЩІЛЬНЕНИМ, ТАК ВІН ЗАЙМЕ МЕНШЕ МІСЦЯ

КУДИ ЗДАТИ ПЛАСТИК

в пункти приймання вторсировини

покласти до контейнера для роздільного збирання відходів біля будинку

Найбільш поширений в Україні пластик: ПЕТ – з номером один у трикутнику, і РР – з номером п'ять.

Якщо на маркуванні немає ні цифр, ані літер, така упаковка не підлягає переробленню.

А перероблений пластик і не перероблений можна пристосувати для своїх потреб.

IV. Практична робота

Послідовність виконання роботи:

1. Підготовка пляшки (відрізати дно, порізати на смужечки корпус)
2. Вирізати з кольорового паперу квіточки.
3. Розігнути у пляшки смужечки.
4. Нанизати квіточки на смужки.

V. Рефлексія. Демонстрація робіт.

- Чи сподобався урок?
- Яку корисну інформацію для себе з'ясували?

Конспект уроку дизайну і технологій на тему «Аплікація з кольорового паперу «Горобчик на гілці»»

Клас: 3

Предмет: дизайн і технології

Тема уроку: Аплікація з кольорового паперу «Горобчик на гілці»

Мета уроку: формувати вміння аналізувати зразок виробу, виконувати його з плануванням наступного етапу, продовжувати знайомити учнів зі способом нанесення зображень на папір за допомогою шаблону, вчити створювати аплікацію з вирізаних форм, вчити поєднувати різні матеріали при створенні аплікації, розвивати просторову уяву, окомір, виховувати акуратність, працелюбність, бажання допомагати птахам взимку.

Обладнання: зразок виробу, зображення зимуючих птахів, шаблони, кольоровий папір, простий олівець, ножиці, клей, серветки, пензлик для клею, коробочки для сміття, підставка на парту, відео фізхвилинки, запис співу горобчика.

Хід уроку

1. Організація класу

Продзвенів уже дзвінок,

Починаємо урок.

Ми гостей вітаємо,

Працювати починаємо.

І здобудемо знання ті,

Що згодяться у житті.

II. Повідомлення теми і мети уроку

- Який у нас зараз урок?

- Діти, сьогодні на уроці ми будемо виготовляти аплікацію з кольорового паперу.

- А що чи кого ми будемо виготовляти, ви дізнаєтесь, коли відгадаєте

загадку.

1. Відгадування загадки

По дворах стрибає,

Крихти збирає.

Ростом він маленький,

Сірий, чепурненький.

Справжній молодець, хто він... (горобець)

Показую зображення горобця.

Ми з вами будемо сьогодні на уроці робити аплікацію горобця.

III. Актуалізація опорних знань

-Скажіть, будь ласка, горобець зимує у нас чи відлітає у теплі краї?

Давайте пригадаємо назви зимуючих птахів. Показую зображення ,а діти називають птахів. (Синичка, горобець, ворона, снігур, голуб, сова.)

-А як люди взимку допомагають птахам?

- Що можна давати птахам їсти? (Зернята соняшника, не солоне сало, пшеницю, овес, просо, рис, м'ясо.

- Діти, а ви любите птахів? (Так, ми любимо птахів. Птахи дуже красиві, вони радують нас співом).

- Пташок потрібно оберігати і взимку підгодовувати. Кожна пташка-велика чи маленька-поєднує в собі красиве та корисне. І ще пташки вміють радіти життю. Тож учімося у маленьких пташок приносити радість іншим. А нагадуванням про це стануть ваші саморобні пташки-горобчики.

IV. Практична робота

1. Демонстрація та аналіз зразка виробу

-З яких геометричних фігур виготовлена пташка? З кругів і півкругів (кругів складених на половину).

— Давайте назвемо частини тіла горобця (грудка, спинка, голова, дзьоб, очі, крила, хвіст, ноги)

- Якого кольору голова, дзьоб, крила, ноги та хвіст у горобчика (Коричневого кольору)

-А якого кольору грудка?(Сірого)

2.Фізкультхвилинка для рук «Пташка»

-Щоб наші руки гарно працювали, зробимо вправи для рук.

3. Організація робочого місця.

-Зверніть увагу на своє робоче місце. Що знаходиться з правої сторони на партах? Що знаходиться зліва? Підставка ,на якій буде виконуватись робота, знаходиться перед вами. Коробочка для сміття –посередині стола. Під час уроку слідкуйте за порядком на своїх партах.

4. Послідовність виконання виробу за допомогою технологічної карти

-Давайте розглянемо у якій послідовності будемо виготовляти аплікацію горобчика.

Розгляд технологічних карт з поясненням.

5.Інструктаж з техніки безпеки

Бути обережним з ножицями та олівцями ,не направляти їх до обличчя, та один на одного. Не доторкатися до обличчя руками з клеєм.

6. Демонстрація виконання аплікації

(я показую спочатку кожен етап виконання, а потім виконують те саме діти). Обводимо за шаблоном, вирізаємо всі деталі. Розміщуємо деталі на аркуші паперу, потім наклеюємо.

7. Самостійна робота

- Що ти наклеїв ,якого кольору?

V. Підсумок уроку

- Що ви виготовляли на уроці? (аплікацію)

- Як називається пташка, аплікацію якої ви робили?

- З якого матеріалу?(з кольорового паперу та гілочки дерева)

Оцінка якості виконаного готового виробу.

- Подобаються вам ваші роботи?

Виставка робіт учнів. Прибирання робочих місць.

Релаксація. Прослуховування співу горобчика.

Етична бесіда

«Хто така еко-людина?»

Мета: розкрити поняття «екологічність», показати певні рівні толерантної поведінки людини; розвивати вміння аналізувати, приймати рішення, вибирати правильну позицію; виховувати спостережливість, уважність до інших людей та природи, здатність бачити і розуміти взаємодію з вчинком і його наслідком; виховувати почуття взаємодопомоги та дружнього прийняття іншої людини, чуйність, взаємодопомогу, людяність, терпимість, небайдужість; сприяти формуванню ціннісних установок на толерантне спілкування та навичок толерантної поведінки, звичок.

Хід бесіди

I. Вступна частина

- Діти, що таке природа? Як з нею пов'язана людина?
- Що саме нам дає природа?
- Діти, як ви гадаєте, що означає поняття екологія та екологічна безпека?
- Чи завжди ми в житті «екологічні» до природи та інших людей?
- Які якості має еко-людина і як їх виховувати в собі? На ці та багато інших запитань нам доведеться сьогодні відповісти. Кожна людина колись задумається про те, як ті де вона живе.

II. Основна частина

- Які небезпеки може нести наша діяльність для навколишнього середовища?
- Що ми можемо і маємо роботи, щоб покращити екологічну ситуацію та допомогти природі? Пропоную вам пройти невеликий тест.

Тест «А ти живеш екологічно?»

1. Яка екологічна ситуація сьогодні?

А. Щось трапляється? Мені здається, все добре;

Б. Чув(чула), що рівень світового океану підвищується з кожним роком, і ще щось там про озонові діри;

В. Сьогоднішня – це екологічна катастрофа, що летить на всіх крилах прямо на нас і лише ми можемо ще щось змінити.

2. Як часто ти купуєш новий одяг та аксесуари?

А. Я слідкую за усіма трендами, тому часто додаю щось новеньке до свого образу;

Б. Змінюю одяг кожного сезону, хочу деяких змін;

В. Купую одяг лише за гострою необхідністю, навіщо більше?

3. Маєш еко-сумку та(чи) багаторазову пляшку для напоїв?

А. Ні, занадто багато мороки;

Б. Маю, але іноді забуваю користуватися цими речами;

В. Звичайно, адже це дуже комфортно і екологічно.

Якщо більшість твоїх відповідей С – ти хочеш зробити щось хороше для нашої планети і це прекрасно. Продовжуй і надалі!

- З чого б саме ви почали екологічні зміни в нашому місті?

- Опишіть, як ви уявляєте ідеальну екологію в нашому місті?

III. Заключна частина

Гра «Що я можу зробити для Землі?»

Учні отримують стікери, фломастери (олівці, ручки). На дошці прикріплений малюнок Землі (на великому аркуші паперу). Кожен пише на стікері обіцянку про те, що він зробить в найближчому майбутньому для нашої планети. (учні виконують завдання) (Я обіцяю завжди користуватися еко-сумкою; я обіцяю не купувати напої в одноразовій тарі...)

- Діти, давайте складемо резолюцію наших дій на майбутнє (один із учнів зачитує вголос усі обіцянки з дошки). Пропоную залишити нашу резолюцію на дверях класної кімнати, щоб ніхто з вас не забув про свої обіцянки.

- Тож як ви розумієте поняття «еко-людина»?

- Яке значення має еко-активізм в житті кожного з нас? Сьогодні ми з вами дізналися, що таке екологія, замислилися як зробити наше життя кращим. Ми живемо з вами серед людей і треба навчитися рахуватися з

думками і вчинками інших, уміти зрозуміти людину і вибачити її, не робити нічого такого, чого б не хотів для себе. І тоді вас будуть любити і поважати, і світ стане кращим! Діти, давайте разом зробимо щось користе для нашої планети!

- Як ви вважаєте, що ми з вами можемо дійсно покращити не лише у своєму житті, а і у місцях навколо нас? (прийняття учнями рішення про проведення прибирання або про посадку дерев на території школи(парку).

- Я хочу закінчити нашу бесіду словами американського доктора філософії Б. Орлі: «Коли висохне останнє дерево і помре остання тварина, ви зрозумієте, що у Всевишнього для вас немає іншої Землі.